

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 3 (602)

*Sveikiname Lietuvos akademinę bendruomenę
Valstybės atkūrimo 100-mečio proga*

Lietuvos mokslininkų sąjungos taryba

Lietuvos Taryba, pasirašiusi 1918 m. vasario 16 d. Valstybės Nepriklausomybės atkūrimo aktą. Sėdi (iš kairės): Jonas Vileišis, Jurgis Šaulys, Justinas Staugaitis, Stanislovas Narutavičius, Jonas Basanavičius, Antanas Smetona, Kazimieras Šaulys, Steponas Kairys, Jonas Smilgevičius. Stovi (iš kairės): Kazimieras Bizauskas, Jonas Vailokaitis, Donatas Malinauskas, Vladas Mironas, Mykolas Biržiška, Alfonsas Petrulis, Saliomonas Banaitis, Petras Klimas, Aleksandras Stulginskis, Jokūbas Šernas, Pranas Dovydaitis. A. Jurašaičio nuotr. Lietuvos centrinis valstybės archyvas

Signatarų namai Vilniuje

ŠIAME NUMERYJE

Mokslininko jubiliejus

● 1, 4–5 p.

Valstybės istorijos puslapiai

● 2 p.

Lietuvos Respublikos Seimo, Švietimo ir mokslo minis- terijos pranešimai

● 3, 5 p.

Mokytojų rengimo centras – Panevėžyje?

● 5–6 p.

Naujos studijų programos

● 7–8 p.

Naujas mokslo centras Klaipėdos universitete

● 8 p.

Latvijos akademinėje bendruomenėje

● 9 p.

Nauji atradimai LMA Vrublevskių bibliotekoje

● 10–11 p.

In Memoriam

● 12 p.

MOKSLININKO JUBILIEJUS

GRAŽIAIS DARBAIS VAINIKUOTAS GYVENIMAS

Dr. Jonas Dautaras

Lietuvos folkloristui, lietuvių ir Baltijos finų lyginamųjų literatūrinių ir kultūrinių ryšių tyrinėtoji, kalbininkui, vertėjui, poetui, profesoriui habilituotam daktarui Stasiui Skrodeniui 2018 m. sausio 16 d. sukako 80 metų.

Būsimasis mokslininkas gimė 1938 m. valstiečių Kazio ir Veronikos (Misiūtės) Skrodenių šeimoje, Padvarių kaime, Skaudvilės valsčiuje (dabar – Šilalės r.), Tauragės apskrityje. Jo gimtinė – buvusioje poeto Dionizo Poškos dvaro žemėje. Šeima tuomet gyveno baudžiauninko troboje, pastatytoje 1862 m. šalia Vyšniakalnio, kur D. Poška

prieš daugiau kaip du šimtmečius nukirto tūkstantmetį ažuolą ir iš jo kamieno padarė garsiuosius Baublius. Stasio tėvai buvo mazažaraščiai. Jų šeimos nuo seno garsėjo kaip amatininkai. Tėvas, kaip ir Palangos Juzė, septynerius metus ėjo per žmones siūdamas, vėliau nusipirko apleistą ūkelį kitoje dvaro pusėje – Padvarių kaime. Tas kaimas su keturiais dūmais kažkada ir priklausė D. Poškos dvarui.

1944 m. Stasys Skrodenis pradėjo lankyti Bijotų pradinę, vėliau septynmetę mokyklą, o 1951-aisiais išvyko mokytis į Skaudvilės vidurinę. Jis puikiai prisimena jį mokiusius Bijotų mokytojus ir itin gražiai juos vertina. Pasak Stasio, mokytojos Bronės Daugirdaitės

literatūros pamokos buvo ypač patrauklios. Jis žavėjosi gražiu pasakojimu apie J. V. Gėtės „Faustą“. Įstrigo ir mokytojos užuomina, kad šį kūrinių dar įdomiau buvo nagrinėjęs jos mokytojas. Taip kilo noras pamatyti šį mokytoją.

Ir štai – nuostabus atsitiktinumas: besimokant Skaudvilės vidurinės mokyklos 9 klasėje, dėstyti lietuvių kalbos ir literatūros atėjo naujas mokytojas Pranas Martinkus. Kai kurie mokiniai kalbėjo, kad jis esąs labai „baisus“, tačiau Stasiui mokytojas pasirodė labai dalykiškas, nepaprastai apsiskaitęs. Pasirodo, jis ir buvo tas mokytojas, kurį Stasys

■ Nukelta į 4 p.

LIETUVOS VALSTYBĖS ŠIMTMEČIO MINĖJIMO PARODA

Rasa Sperskienė

Vasario 13 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje atidaryta paroda „Vasario 16-osios Lietuva: nepriklausomos valstybės atkūrimas dokumentuose“. Paroda veiks vasario 12 d. – kovo 14 d.

1917 m. antroji pusė – 1918 m. – ypatingas, tačiau visuomenei iki šiol mažai žinomas laikotarpis. Vilniuje tuo metu prasidėjo nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimas, o svarbiausia šio proceso ašimi tapo Lietuvos Taryba. Parodos ekspozicijoje didžiausias dėmesys skiriamas apie Tarybos veiklą pasakojantiems dokumentams. Gausus ir turtingas jų rinkinys išliko buvusiuose Petro Vileišio rūmuose, kur tarpukariu veikė Lietuvių mokslo draugija ir švietimo draugija „Rytas“. 1962 m. to meto Lietuvių kalbos ir literatūros institutas rinkinį perdavė LMAVB. Parodos metu lankytojai galės susipažinti su valstybės valdymo kasdienia: Lietuvos Tarybos rengtais ir institucijoms siūstais raštais, Lietuvos gyventojų skundais, aktyviausios katalikiškos visuomenės dalies dokumentais.

Ekspozitai atrinkti ir iš to meto garsių žmonių fondų. Archeografas, istorikas Konstantinas Jablonskis bibliotekai perdavė daug vokiečių okupacijos dokumentų. Tarp

Augustinas Voldemaras (1883–1942). 1918 m. liepos 13 d. kooptuotas į Valstybės Tarybą, lapkričio 11 d. – gruodžio 26 d. vadovavo I Ministrų kabinetui, kartu ėjo užsienio reikalų ir krašto apsaugos ministrų pareigas. Lapkričio 23 d. pasirašė pirmąjį įsakymą dėl Lietuvos kariuomenės kūrimo.

jų ypač įdomus vokiečių sudarytas Lietuvos srities žemėlapis. Jis labai smulkus, todėl visuomenė jame gali aptikti net savo kaimą ir sužinoti, kurioje apskrityje jis buvo. Parodai

Atsišaukimas „Visuomenei“: gyventojams nurodoma laikytis rimties, telktis į savignyos būrius, padėti krašte įvesti tvarką. Pasirašė Ministras Pirmininkas Augustinas Voldemaras, teisingumo ministras Petras Leonas (Vilnius, 1918 11 18. LMAVB RSS, L-A/1931)

buvo atrinkti Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signatarų, garsių žmonių autografa. Eksponuojamas originalus „Lietuvos aidas“ numeris, kuriame išspausdintas Vasa-

rio 16-osios Nepriklausomybės Aktas. Tokių laikraščių slaptai nuo okupacinės valdžios pavyko išplatinti tik apie 70 egzempliorių.

Kitą svarbią ekspонатų grupę sudaro dokumentai iš 1917 m. rugsėjo 18–22 d. Lietuvių konferencijos Vilniuje rinkinio. Jie atskleidžia turtingą Lietuvos Tarybos veiklos priešistorę. Dokumentus sukaupė signataras Mykolas Biržiška, o jam pasitraukus į Vokietiją, 1945 m. bibliotekai perdavė K. Korsakas. Bibliotekos fonduose buvo rastos dar neeksponuotos dvi konferencijos dalyvių kun. Mykolo Rudzio ir mokytojo Prano Gineičio nuotraukos. Archyvo medžiagą papildys ir iliustruos Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signatarų ir kitų tuo metu garsių, veiklių, o šiandien nepelnytai pamirštų asmenų nuotraukos. Šalia Lietuvos vaizdų vokiškuose atvirukuose išvysime senąjį etnografinį Pakartuvių kaimą prie Šiaulių (iš Augustino Janulaičio fondo). Dauguma dokumentų visuomenei pristatomi pirmą kartą.

Bibliotekos dokumentus papildys prof. Liudo Mažylio maloniai pateiktas eksponuoti Vasario 16-osios Akto signatarų autografų kolekcija. Tai reta proga visuomenei pamatyti šio kolekcininko sukauptų dokumentų dalį. *Autorė yra Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriaus mokslo darbuotoja*

Žemė kapsulei Lietuvos valstybės 100-mečio paminklui

Sausio 3 d. Kauno r. ties Raudondvariu, prie senojo tilto likučių, Lietuvos laisvės armijos įkūrėjo ir vado generolo Kazio Veverskio žūties vietoje, prie kopytstulpio Lietuvos partizano sūnus Kęstutis Lukša ir Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos valdybos pirmininko pavaduotojas dr. Raimundas Kaminskas paėmė žemių kapsulei, kuri skirta Lietuvos valstybės 100-mečio paminklui.

Tą pačią dieną Kauno ir Prienų rajonuose partizano Antano Lukšos sūnus Kęstutis Lukša ir duktė Dalia Lukšaitė-Maciukevičienė J. Lukšos-Daumanto žuvimo vietoje, Lukšų gimtinės sodyboje ir Veiverių Skausmo kalnelyje paėmė žemių kapsulei, kuri taip pat skirta Lietuvos valstybės 100-mečio paminklui Lukiškių aikštėje Vilniuje. *Parengė dr. Raimundas Kaminskas*

Prie paminklo laisvės kovotojams

Lukšų sodyboje

MOKSLO IR KULTŪROS RENGINIAI

Paroda „Vyčiai“

Vasario 8 d. istorinėje Prezidentūroje Kaune buvo atidaryta žymaus tarpukario metraštininko, fotožurnalisto Juliaus Miežlaiškio paroda „Vyčiai“. J. Miežlaiškis fotografu tapo tarnaudamas Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Buvo aviacijos puskarininkis, pilotas, akty-

vus „Kario“ žurnalo bendradarbis. Parodoje pristatoma per 70 nuotraukų, tarp kurių nemažai dar niekada nepublikuotų. Parodos atidaryme dalyvavo fotografo sūnus Zenonas ir Leonas Miežlaiškiai, Kauno fotomenininkų bendruomenės nariai. *Parengė dr. Raimundas Kaminskas*

Parodos atidaryme (iš kairės): dr. Raimundas Kaminskas, Zenonas Miežlaiškis, Romualdas Liutkus, Jurijus Romanovas

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Valstybės strategija (3)

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Šeimos sodyba – neišsprendžiamas uždavinys?

Daugelio knygų, skirtų pabėgėliams ir migrantams autorė, gimusi Kaune ir pati nuo vaikystės patyrusi imigranto dalią (sovietinio laikotarpio pabėgėlių dukra) Raimonda Mikatavagė, dabar gyvenanti JAV, ne kartą yra pabrėžusi, kad jeigu jūs nusipirkote namą, tai reiškia daug daugiau, negu būsto įsigijimas. Jūs įsigijote **gabalėlį savo valstybės...** Nuo to momento, kai tapote sodybos savininku, jūsų statusas labai pasikeitė: jūs dabar turite nuolatinę vietą, kuri priklauso tik jums. Esate tiesiogiai susijęs su savo valstybe. Todėl jums jau ne tas pats, kas vyksta jūsų valstybėje. Su savo sodyba esate susijęs ne tik materialine prasme.

Visai kita situacija, jei gyvenate „dėželėje“ – daugiabutyje. Nors butas – jūsų privati nuosavybė, tačiau iš esmės jūs nieko neturite: jums nepriklauso nei to namo sienos, nei stogas. „Savo stogo virš galvos“ neturite. Laiptai, ant kurių atsistojate, išėjys iš savo buto, jums taip pat nepriklauso. Jūsų kiemas – visiems atvira, pereinama, t. y. niekieno, erdvė. Kai sovietmečiu buvo statomos šios gremėzdžiškos dėžės, niekas neplanavo, kad būtų nuomininkai (būtent toks buvo daugelio jų statusas) turės nuosavus automobilius, kurių dabar nėra kur statyti. Purvinos smėlio dėžės ir išklerusios supynės vaikams – tik primityvi augančiai piliečių kartai skirtos erdvės imitacija.

Jūs neturite nė vieno kvadratinio metro nuosavo ploto, ant kurio galėtumėte atsistoti. Net jei name (tarsi per stebuklą) susikuria stipri bendrija, kuri prižiūri namo aplinką, puoselėja kelis gėlynus, apkarpo gyvatvora, tai nekeičia jūsų situacijos. Todėl nenuostabu, kad, apklausus kelių universitetų studentus, apytiksliai du trečdaliai jų negalėjo įvardinti vietovės Lietuvoje, kurią galėtų vadinti savo tėviške (gimtine), su kuria juos sietų stiprūs emociniai ryšiai. Visi jie užaugo daugiabučiuose. Tiesa, kai kurie nurodė kažkur užmiesti esančias senelių sodybas ir asmenybės strategijose įrašė, kad panašiai įsivaizduoja savo ateitį po poros dešimtmečių. Tačiau pastaraisiais metais daugėja tokių, kuriems nuosavos sodybos nereikia: ją prižiūrint kiltų daug rūpesčių, o daugiabutyje lieka tik sumokėti už komunalines paslaugas. Tai – samdinio mąstysena.

Kauno technologijos universiteto Statybos ir architektūros fakulteto tyrėjai didelius miestų daugiabučių rajonus vadina tiksnišiomis uždelsto veikimo bombomis ir įspėja, kad ekonomiškai pajėgesni žmonės iš jų išsikels, o daugiabučių rajonai gali netrukus tapti savotiškais „prieblandos zonomis“.

Ši problema aktuali praktiškai kiekvienai savivaldybei, norinčiai neprarasti darbingo išsilavinusio jaunimo. Daugiabučiais jo tikrai nesuviliosi. Tačiau tikroji situacija tokia, kad nė vienoje iš jų nėra efektyvios individualių sodybų plėtros strategijos. Priemiesčių žemę seniai išpirkę apsukruoliai sukūrė sklypų „detaliuosius planus“, kai kur išvedžiojo šiokias tokias „komunikacijas“ ir išplatino skelbimus apie už fantastiškai aukštas kainas parduodamus miniatiūrinius kelių arų dydžio sklypelius.

Sparčiai tuštėjančio rajono savivaldybės atstovas pasakojo, kad neseniai gavo tokių, atsiprašant, verslininkų prašymą atleisti juos nuo žemės mokesčio ir dar primokėti už įsigytą plotą priežiūrą. Paaiškėjo, kad rajone, kuriame stinga

darbo vietų, ypač skirtų išsilavinusiems žmonėms, jų reklamos beveik nieko nesuviliojo, todėl nepavyko gauti planuoto maksimalaus pelno. Gyvenimo sąlygos tokiuose sklypeluose mažai kuo skiriasi nuo gyvenimo daugiabučiuose. Privatumo, kurio ieško potencialūs sodybų kūrėjai, čia nėra. Vien sklypelio įsigijimas jaunai šeimai dažniausiai ne pagal kišenę. Ne ką patogiau gyvena ir įsikūrusieji buvusiuose „kolektyviniuose soduose“.

Kai beveik prieš dešimtmetį žurnale „Žemės ūkis. Verslas“ buvo paskelbta idėja „Šeimai – hektaras žemės“, reakcija buvo labai prieštaringa. Vieni įrodinėjo, kad žemės tokiam tikslui nebėra (nors tuo metu Lietuvoje dirvonavo per pusę milijono hektarų, o pusės milijono šeimų, galinčių dalyvauti tokiame projekte, niekada neturėjome), kiti aiškino, kad jaunos šeimos į kaimą tikrai nesikels (nors turime gana nebologą kelių sistemą ir galime per pusvalandį automobiliu pasiekti potencialią darbo vietą), treči tiesiog rėkė, kad tokio didelio sklypo priežiūrai teks „parduoti vasaras“ (nes sklypą sutapatino su žemės ūkio paskirtimi ir aiškino, kad kastuvu jos neapdirbsi).

Ir vis dėlto pabandykime įsivaizduoti, kad savivaldybės ėmėsi įgyvendinti šią idėją, pašalindamos visus biurokratinis apribojimus ir nesikišdamos į žmogaus privatų gyvenimą. Antai vaikas, šiuo metu uždariaujantis kažkur Airijoje (taigi, net negyvenantis Lietuvoje), gauna pasiūlymą kurti sodybą vieno hektaro plote. Plotas tikrai ne prestižinėje vietoje, su ne itin derlinga žeme, bet bus jo nuosavas – su sąlyga, kad čia įsikurs ir jį prižiūrės. Beje, ne itin nutolęs nuo kelio, kuriuo galima nuvykti į artimiausią gyvenvietę. Pirmaisiais metais naujasis savininkas gal tik išvalys šabakštynus, išlygins sklypo plotą ir sugrįš į Airiją pinigėlio kaupiti. Antraisiais – užsodins sodą pasirinktoje vietoje, išlies pamatus gyvenamajam namui. Trečiaisiais – pradės statyti namą. Ir štai po kokių 5–6 metų kuklus namelis jau atvers duris šeimos nariams, o dar po kiek laiko atsiras ir pastatas būsimam privačiam verslui (kokio nors kooperatyvo pradžia). Gal ir visą dešimtmetį užtruks, kol žmogus įsikurs ir susiplanus pragyvenimo šaltinį. Nereikės nei lankstinukų su kvietimu sugrįžti į gimtąjį kraštą, nei „Globalios Lietuvos“ projektų, kurių vienintelė paskirtis – „įsisavinti“ tam skirtas lėšas. Žmogus paprasčiausiai žinos, kad turi „gabalėlį Lietuvos“, kad jis čia – laukiamas.

Sakysite – utopija? Tada pasiūlykite geresnį sprendimą. Tik prisiminkime, kaip atkurtoje valstybėje, vykdam žemės reformą, per vieną dešimtmetį iškilio ūkininkų sodybos, kaip daugelis pragyveno ne vien iš agrarinio verslo, kaip susiformavo laisvų savininkų socialinis sluoksnis, tapęs visos valstybės atrama. 1940-aisiais, prieš pat okupaciją išleistame kalendoriuje K. Purickis rašė: „Mums reikia eiti prie to, kad pagal išgales visi kaimuose gyvenantieji turėtų nuosavą žemės sklypą, o miestų darbininkai – nuosavus namus, nors mažą darželį.“ S. Jakubauskas straipsnyje „Žemės ūkio politika“ aiškino: „Kadangi auga pramonė, auga ir darbininkija. Vyriausybės uždavinys, kiek leidžia jos galimybės, aprūpinti miestų darbininkus nuosavais namukais ir nedideliais žemės sklypeliais.“ Minint Valstybės atkūrimo 100-metį, pravartu pasimokyti iš jos patirties. Anų laikų Lietuva tikrai nebuvo turtingesnė už dabartinę. Nebuvo jokių „struktūrinių ES fondų“ paramos. Jos neprašėme, todėl ir nereikėjo niekam atsiskaitinėti.

Manau, kad ne vienas „Mokslo Lietuvos“ skaitytojas dar prisimena, kaip sovietinė administracija pradėjo „kolektyvinių sodų“ kūrimo vajų, kokie nedėkingi plotai tam tikslui buvo paskirti ir kaip jie pasikeitė vos per keletą metų. Supranta ir tai, ko šiuo vajumi buvo siekiama, kaip tuometinė valdžia „vienu šūviu du zuikius nušovė“, kaip pamažu buvo šalinami statybų ir kitokios privačios veiklos draudimai. Todėl ir dabar nereikia gąsdinti, kad esą tokie metodai nebebus efektyvūs.

Žinoma, didžiausias rūpestis, šalia aprūpinimo būstu, yra darbo vietos. Tačiau ir čia yra daug daugiau galimybių, negu įsivaizduoja dabartiniai bankų „ekspertai“ ir didmiestiuose patogiai įsitaisę klerkai. Nustokime eksportuoti darbo jėgą ir žaliavas, užuot eksportavę pramonės produkciją, ir darbo vietų atsiras. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Lietuvos verslo konfederacija ir liberalai: Lietuvai užteks dviejų universitetų. Lietuvos verslo konfederacijos atstovų nuomone, „aukštojo mokslo sistema“ reikia reformuoti radikaliai, paliekant vieną universitetą Kaune, vieną – Vilniuje“. Liberalų frakcijos Seime seniūnas Eugenijus Gentvilas teigė, kad „sausio 12 d. valstiečiai užsėdėjo varnelę, sumažinę aukštųjų mokyklų skaičių ir tuo patenkinę“. Pasak liberalo Arūno Gelūno, „jeigu būtų daryta taip, kaip visi tikėjosi – konsoliduojant lėšas ir paliekant po vieną universitetą Vilniuje ir Kaune, turėtume labai rimtus tarptautinius žaidėjus“.

Būtina nedelsiant spręsti kultūrinės spaudos finansavimo problemą. Seimo Kultūros komiteto narys Stasys Tumėnas kreipėsi į Seimo Kultūros komiteto pirmininką Ramūną Karbauskį dėl esamos kultūrinės spaudos finansavimo padėties. Seimo narys inicijuoja, kad į šių metų kovo 14 d. Kultūros komiteto dienotvarkę būtų įtrauktas klausimas „Dėl kultūros leidinių finansavimo padėties“ aptarimas ir svarstymas. Tai daroma atsižvelgiant į Lietuvos kultūrinės spaudos atstovų išsakytas nuomones dėl metų metais besitęsiančių kultūrinės spaudos finansavimo problemų. Pastaruosius trejus metus kultūros leidinių finansavimas tik mažėjo. Paraiškų teikėjai pasigenda sprendimų argumentų ir komunikacijos principų.

Stasys Tumėnas pabrėžia, kad „kultūrinės spaudos finansavimo problema nėra tik Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo finansavimas“. Turime matyti visą kultūros lauką, kuriame funkcionuoja įvairios institucijos. Kokią vietą Lietuvos kultūros politikoje užima kultūrinė spauda? Kokie objektyvūs veiksniai lėmė periodinių kultūros ir meno leidinių finansavimo mažėjimą? Ar pasiteisino „projektinė finansavimo politika“? Ar kultūrinė spauda konkuruoja tarpusavyje?

Į šiuos ir kitus klausimus turime atsakyti nedelsiant. Išklauskime abi puses – ir tuos, kurie sprendžia kultūros finansavimo klausimus, ir tuos, kurie formuoja Lietuvos kultūrą savo idėjomis, nuosekliu darbu, originalia kūryba, aštria kritika ir uždegančia polemika.

Rusijos grėsmės fone premjeras privalo aiškiau įvardyti gynybos prioritetus. Seimo Tėvynės Sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos nariai Žygimantas Pavilionis ir Laurynas Kasčiūnas, reaguodami į Karaliaučiaus srityje Rusijos nuolatiniam buvimui dislokuotas branduolinių užtaisų galinčias nešti raketas „Iskander“, teigia, kad premjeras Saulius Skvernelis privalo aiškiau įvardyti krašto apsaugos prioritetus.

Parlamentarų nuomone, Rusijos grėsmės fone premjeras privalo aiškiau įvardyti gynybos prioritetus. „Šiuo metu Seime yra svarstomas naujas partijų susitarimas dėl užsienio ir saugumo politikos. Dokumentą galima kritikuoti įvairiais aspektais, tačiau bene daugiausia nerimą keliančių nuostatų yra skirsnys apie krašto apsaugą, kuriame net neužsimenama apie visuotinį šaukimą ateityje, neatspindimi svarbiausi krašto apsaugai kylantys iššūkiai“, – teigė Ž. Pavilionis.

„Rail Baltica“ suteiks naujų galimybių verslui. Vasario 13 d. Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas Viktoras Pranckietis susitiko su Europos Komisijos nare, atsakinga už transporto politiką, Violeta Bulc. Susitikimo metu aptarti strateginių Europos Sąjungos transporto jungčių plėtros projektai, tarp jų ir Baltijos jūros regionui ypač svarbus „Rail Baltica“.

„Lietuva sėkmingai ir laiku įgyvendina šį projektą. Tikimės, kad 2019 m. Palemono geležinkelio terminalą sujungsime su „Rail Baltica“ 1435 mm vėže. Tokiu atveju jau 2019 m. būsime pasirengę pademonstruoti galimybes, kurias verslui suteiks „Rail Baltica“, – teigė Seimo pirmininkas. ■

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

Geriausius Lietuvos studentus skatins signatarų stipendijos. Vyriausybė pritarė Švietimo ir mokslo ministerijos siūlymui geriausiems Lietuvoje studijas pasirinkusiems abiturientams įsteigti signatarų stipendijas. Jas kasmet gaus 20 abiturientų. Taip siekiama pagerbti 1918 m. vasario 16-osios Lietuvos Nepriklausomybės Akto

GRAŽIAIS DARBAIS VAINIKUOTAS GYVENIMAS

■ Atkelta iš 1 p.

norėjo pamatyti. Ir nenusivylė: jo dėstomi dalykai sekėsi labai gerai. Stasiui mokantis 10 klasėje, mokytojas P. Martinkus įkūrė literatūrai būrelį, kurio pirmininku ir paskyrė S. Skrodenį, taip nukreipdamas jį į lietuvių kalbos ir literatūros studijas.

1955 m. S. Skrodenis įstojo į Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakultetą studijuoti lietuvių kalbos ir literatūros. Svajonė buvo literatūros studijos. Tačiau universitete ėmė vilioti ir kalbos mokslas, tiksliau – lyginamoji kalbotyra. Mėgino mokytis ir užsienio kalbų, tačiau vis trūko laiko, nes dar dalyvavo universiteto dainų ir šokių ansamblyje, kuriame grojo birbyne. Repeticijos atimdavo keturis, o kai kada ir penkis vakarus. Be to, stigo pinigų, tad teko ieškoti, kur galėtų užsidirbti vieną kitą rublį. Tokį darbą trečiakursis studentas susirado Lietuvių kalbos ir literatūros institute. Čia reikėjo rašyti korteles rengiamam dainuojamosios tautosakos tekstų katalogui. Po

Prof. habil. dr. Stasys Skrodenis

to laukė kiti darbai, susiję su tautosaka. Vadovaujant prof. Donatui Saukai, parašė du darbus iš tautosakos – kursinį ir diplominį. Pastarasis – gerokai platesnės apimties, nei buvo nustatyta.

1960-aisiais baigęs universitetą, S. Skrodenis gavo paskyrimą į Lietuvių kalbos ir literatūros institutą ir toliau dirbo įprastą, mielą darbą, tapo instituto aspirantu. Va-

dovaujant prof. Zenonui Slaviūnui, parašė disertaciją „Lietuvių kalendorinių apeigų tautosaka“, o 1968 m. ją apgynė. Deja, po aspirantūros negavo vietos institute, todėl nuėjo dirbti į Lietuvos valstybinę respublikinę (dabar – Nacionalinė M. Mažvydo) biblioteką vyriausioju bibliotekininku-bibliografu. Vėliau buvo paskirtas rankraštyno vedėju. 1973 m. pakviestas į Vilniaus pedagoginio instituto (dabar – Lietuvos edukologijos universitetas) Lietuvių kalbos ir literatūros fakultetą. Čia dirbo iki 2010 m. sausio 1 d., t. y. net 37 metus. Visą laiką dėstė lietuvių tautosakos kursą, o 7 metus – specialųjį kursą „Etnografiniai lietuvių liaudies meno pagrindai“, 10 metų – senąją lietuvių literatūrą ir 9 metus – XIX a. pirmosios pusės lietuvių literatūrą. 1990–2010 m. dėstė pradinį suomių kalbos kursą. 1985–1989 m. dirbo instituto Lietuvių ir užsienio literatūros katedros vedėju.

Visą laiką vadovavo studentų tautosakinei praktikai. Tautosaką rinko išvykose ir individualiai, darbavosi tautosakos archyve, tvarkė surinktą medžiagą. Per minėtą laikotarpį jam vadovaujant šiame universitete buvo sukauptas didelis tautosakos archyvas – daugiau kaip tūkstantis rinkinių, turėjusių apie 100 tūkst. tautosakos vienetų. Šis archyvas vėliau perduotas Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui. Veiklus mokslininkas yra parengęs tris „Tautosakos rinkimo vadovo“ laidas.

S. Skrodenio mokslo darbų objektas buvo ir tebėra lietuvių kalendorinių apeigų tautosaka ir papročiai, lietuvių folkloristikos istoriografija ir lyginamieji lietuvių ir suomių liaudies dainų tyrinėjimai. 1992 m. jis apgynė habilituoto daktaro disertaciją „Baltai ir jų šiaurės kaimynai: lietuvių–estų–suomių senieji kultūriniai-folkloriniai ryšiai“.

Studijų metais savarankiškai išmokęs suomių kalbą, S. Skrodenis surinko, išvertė ir išleido suomių folkloristo prof. Aukusti Robert Niemi darbus „Lituanistiniai raštai: lyginamieji dainų tyrinėjimai“ (V., 1996, 722 p.). Tuo pačiu metu jis paskelbė suomių rašytojos Maila Talvi su Lietuvos kultūra susijusius raštus „Dvi meilės“ (V., 1994, 372 p.) ir „Nemuno krašto aidai: Laiškai Mailai ir Josepiui Mikkoloms“ (V., 1996, 362 p.), monografiją „Lakštingalų krašto šiluma“ (V., 2016, 189 p.). Po daugelio metų darbo tai buvo S. Skrodenio svajonės įsikūnijimas.

Keliuose moksliniuose leidiniuose S. Skrodenis paskelbė straipsnių apie lietuvių užkalbėjimus iš prof. Viljo Mansikka palikimo, saugomo Helsinkio universiteto mokslinės

Prof. Stasys Skrodenis su Suomijos ambasadoriumi Timo Lahelma S. Skrodenio jubiliejaus proga (2008 m.) ambasadoriaus rezidencijoje

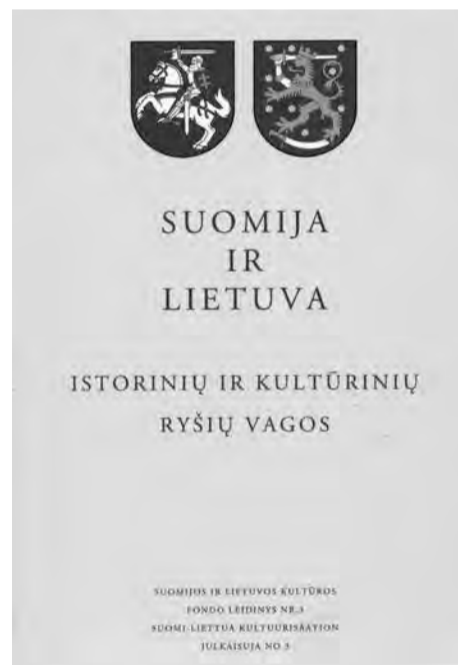
Po apdovanojimo (2008). Dešinėje: apdovanojimą profesoriui įteikęs Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus

bibliotekos rankraščių skyriuje. Šiais ir kitais darbais tęsia Lietuvoje suomių folkloristo prof. A. R. Niemi pradėtus baltų ir Baltijos finų lyginamuosius liaudies dainų tyrinėjimus. Šiuo metu baigia rašyti monografiją „Suomių folkloristas A. R. Niemi ir Lietuva“.

Per pastaruosius keliolika metų mokslininkui pavyko parengti ir kitus reikšmingus

142 p.), paskelbė Lietuvos karo policijos kapeliono kanauninko Adolfo Sabaliausko Žalios Rūtos atsiminimus „Juodasis kryžius arba palydėti pasmerktieji“ (V., 2005, 74 p.) ir kt. Parengė ir išleido buvusio VPU docento Vinco Laurynaičio studiją „Dionizas Poška“ (V., 2011, 232 p.) ir kt.

Daugelis ankstesnių darbų yra neplani-

Kai kurių S. Skrodenio knygų viršeliai

leidinius, sulaukusius visuomenės dėmesio. Tai monografijos „Baltai ir jų šiaurės kaimynai“ (V., 1989), „Folkloras ir folklorizmas“ (V., 2005, 209 p.), straipsnių rinkinys „Folkloras ir gyvenimas“ (V., 2010, 490 p.), antologija „Bitelė Baublyje“ (V., 2011, 230 p.) ir žymių lietuvių folkloristų darbų publikacijos:

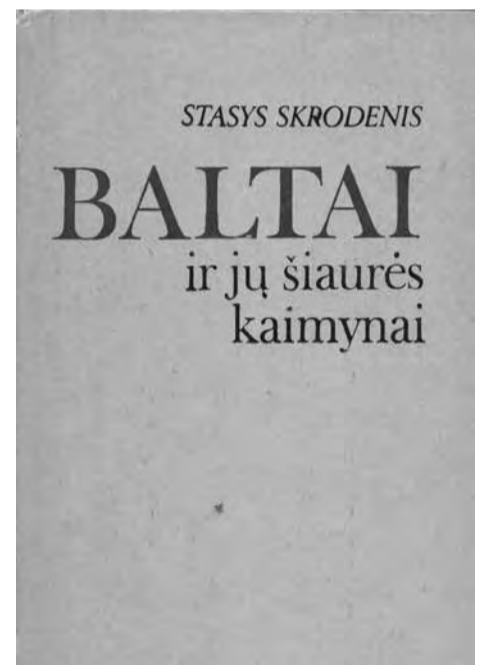
Mockus A. Broliai Juškos: lietuvių liaudies dainų rinkėjai ir leidėjai / Spaudai parengė Stasys Skrodenis (V., 2003, 277 p.);

Baldžius J. Rinkiniai raštai: Etnologijos ir tautosakos baruose / Sudarė ir parengė Stasys Skrodenis (V., 2005, 555 p.);

„Suomija ir Lietuva“ (V. 2009, 470 p.);

Slaviūnas Z. Raštai. I tomas: Daugiabalsių lietuvių liaudies dainų-sutartinių tyrinėjimai / Sudarė ir parengė Stasys Skrodenis (V., 2006, p. 423); II tomas: Liaudies dainos, liaudies muzika ir muzikos instrumentai, papročiai, literatūra ir folkloras / Sudarė Stasys Skrodenis (V., 2007, 436 p.).

Stasys Skrodenis sudarė Bijotuose vykusios mokslinės konferencijos straipsnių rinkinį „Ąžuolas folklore ir kultūroje“ (V., 2010,

niai, parengti laisvu nuo darbo metu. Laisvalaikio lietuvių kalbą iš suomių kalbos profesorius išvertė 25 grožinės ir mokslinės literatūros knygas, tarp kurių ir paskutinę prof. Kalevi Wiik studiją „Europiečių šaknys“ (2009). Iš estų kalbos išvertė 4 vaikiškas knygeles, iš sorbų kalbos – sorbų pasakų rinkinį. Taip pat vertė iš lenkų ir kitų kalbų.

Per visą mokslinės veiklos laikotarpį S. Skrodenis parengė ir išleido įvairios apimties 54 knygas, parašė ir publikavo šalies ir užsienio mokslo darbuose apie 600 mokslinių straipsnių. Savo darbais daug prisidėjo prie Dionizo Poškos Baublių propagavimo Lietuvoje ir pasaulyje, ypač artėjant Baublių 200 metų sukakčiai.

Profesoriaus Stasio Skrodenio veikla gaudžiai siejasi ir su mokslininkų rengimu: jis – nuolatinis doktorantų komitetų narys, oponentas ir doktorantų vadovas. Pavyzdžiui, vien 1996–2002 m. buvo dešimties VDU ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto doktorantūros komitetų narys, trijų

■ Nukelta į 5 p.

GRAŽIAIS DARBAIS VAINIKUOTAS GYVENIMAS

■ Atkelta iš 4 p.

VPU doktorantūros komitetų narys ir kt.

Aktyviai dalyvavo ir kitoje su mokslu susijusioje veikloje. Buvo Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto periodinio mokslo darbų leidinio „Tautosakos darbai“ redakcinės kolegijos narys, skaitė paskaitas Lietuvos dienoje Tamperėje (Suomija) ir Baltijos šalių dienoje Vaasa (Suomija) apskrities mokyklose, Helsinkio universiteto suaugusiųjų švietimo institute, Joensuu aukštojoje amatų

mokykloje. Penkerius metus (iki 2004 m.) buvo Lietuvos mokslo tarybos Humanitarinių mokslų komisijos narys. Profesorius buvo Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo humanitarinių mokslų ekspertas, Vilniaus pedagoginio universiteto Senato narys (iki 2007 m.), VPU humanitarinių mokslų konkursų ir atestacinės komisijos pirmininkas (2001–2010 m.). S. Skrodenis yra mokslinės, prilygstančios humanitarinių mokslų akademijai, Suomii literatūros draugijos, įkurtos Helsinkyje 1831 m., narys-

korespondentas (nuo 1975 m.), mokslinės Kalevalos draugijos (Helsinkis) narys (nuo 1992 m.), Donelaičio Lietuvos bičiulių draugijos (Helsinkis) garbės narys. 1990–2007 m. buvo Lietuvos ir Suomijos draugijos pirmininkas, monografijų serijos „Šilalės kraštas“ redakcinės kolegijos pirmininkas, monografijų serijos „Lietuvos valsčiai“ Mokslo darbų komisijos narys.

Už kultūrinių ir politinių ryšių tyrinėjimus Suomijos vyriausybė 1998 m. S. Skrodenį apdovanojo Suomijos Liūto riterių ordino

Komandoro ordinu, o Lietuvos Vyriausybė 2005 m. – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi. 2008 m. už Lietuvos ryšių su Europos Sąjunga plėtojimą ir reikšmingus etninės kultūros srities darbus mokslininkui paskirta valstybinė Jono Basanavičiaus premija. Šilalės rajono savivaldybė 2009 m. jį apdovanojo Aukso gilės premija už nuolatinį rūpinimąsi gimtuoju kraštu, o 2012 m. – Dionizo Poškos literatūrine premija už poezijos knygą „Saulėlydžio atšvaitai“ (V., 2012, 148 p.). ■

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

signatarų atminimą ir paskatinti geriausius Lietuvos abiturientus studijuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose.

Siūlomas Signatarų stipendijos dydis – 190 eurų kas mėnesį nuo pirmo kurso iki studijų pabaigos. Stipendiją studentas prarastų, jei netenkintų gero mokymosi kriterijų. Siūloma kasmet skirti 20 signatarų stipendijų abiturientams, įstojusiems į Lietuvos universitetus ir kolegijas su geriausiais konkursiniais balais. Kandidatai stipendijoms būtų atrenkami 7 grupėse. Kiekvienoje iš grupių po vieną stipendiją bus skiriama kolegijų studentams.

Siekiant kelti mokytojo profesijos prestižą, daugiausia signatarų stipendijų bus ski-

riama pasirinkusiems ugdymo mokslų studijas – 4. Menų, humanitarinių ir socialinių mokslų studentams atiteks 3, matematikos, informatikos ir fiziniams mokslams – 3, sveikatos ir veterinarijos mokslams – 2, žemės ūkio, gyvybės mokslų ir sporto studijoms – 3, inžinerijos ir technologijų mokslams – 3, teisės, verslo ir viešosios vadybos studijoms – 2 signatarų stipendijos. Kandidatų į šias stipendijas atranką vykdys LAMA BPO.

Kadangi numatyta stipendijas mokėti studentams iki jų studijų pabaigos, tam reikės papildomų valstybės biudžeto asignavimų kasmet po 45,6 tūkst. eurų papildomai. Šiuo metu geriausiems Lietuvos studentams jau yra skiriamos vardinės LR prezidentų stipendijos. Kazio Griniaus, Antano Smetonos, Aleksandro Stulginskio, Jono Žemaičio ir Algirdo

Brazausko stipendijas kasmet gali gauti 30 Lietuvos universitetų ir kolegijų studentų.

Lėšos prevencinėms programoms. Prevencinėms programoms mokyklose papildomai skirta 2 mln. eurų ES struktūrinių fondų lėšų. Tai leis į prevencinę veiklą įtraukti dar 82 tūkst. mokinių iš 450 mokyklų ir įgyvendinti daugiau prevencijos programų. Skyrus papildomą finansavimą, švietimo įstaigose prevencines programas pagal mokyklų pageidavimą papildys dar trys, ugdančios socialines ir emocines mokinių kompetencijas: viešosios įstaigos „Vaiko labui“ įgyvendinama programa „Įveikime kartu“ ir dvi „LIONS QUEST Lietuva“ programos „Laikas kartu“ ir „Raktai į sėkmę“. Penkiasdešimčiai mokyklų vadovų ir mokytojų taip pat bus surengti 40 val. trukmės mokymai, kaip

sukurti saugią aplinką mokykloje ir pasiekti teigiamų prevencijos rezultatų.

2017 m. įsigaliojo Švietimo įstatymo pataisa, pagal kurią mokykla privalo sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti bent vienoje prevencinėje programoje. Dabar mokyklose yra 20 prevencinių programų. Iš viso prevencinėms programoms įgyvendinti mokyklose iki 2020 m. birželio bus skirta 4 mln. eurų. Prevencinės programos mokyklose moko atpažinti savo ir kitų jausmus, atsispirti neigiamai įtakai, susidoroti su kebliomis situacijomis, ugdo pozityvų mąstymą ir elgseną. Tai užkerta kelią patyčioms, destruktiviam elgesiui, neleidžia susiformuoti žalingiems įpročiams. *Parengta pagal Švietimo ir mokslo ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimus* ■

NAUJOS KNYGOS IR IDĖJOS

Mokytojų rengimas Panevėžyje – istorijos tėkmėje

Prof. habil. dr. Ona Voverienė

Kūrybingas mokytojas visada yra kaip pranašas, jeigu jis stipriai įsirišęs į savo gimtąją žemę, į visą joje vykusią tautos istoriją, kerojančius papročius ir tradicijas. Tada jo žvilgsnis prasiskverbia į ateitį, atskleidžia būsimuosius kelius ir taip vadovauja tautai.

Antanas Maceina

Senokai gavau dovanų iš Panevėžio bičiulių – monografiją „Kelias nuo mokytojų seminarijos iki Panevėžio kolegijos“ (2016). Sudarytojos: Lionė Lapinskienė, Rimanta Pagirienė ir Vitalija Raubienė. Knygoje yra ir jų autoriniai straipsniai. Knyga skirta Panevėžio mokytojų seminarijos pirmosios laidos (1925 m.) 90-mečiui ir Lietuvos Respublikos šimtmečiui.

Kaip rašoma pratarmėje, ši monografija – tai Panevėžio kolegijoje nuo 2015 m. gegužės mėnesio vykdyto projekto „Panevėžio mokytojų seminarijos veiklos atspindžiai miesto kultūroje“ sudėtinė dalis. Projektą inicijavo kolegijos biblioteka, bendradarbiaudama su Socialinių mokslų katedra. Šiandieninė Panevėžio kolegija yra vienintelė švietimo įstaiga, rengianti pedagogus ir tęsianti anų laikų Mokytojų seminarijos tradicijas. Gal Dievas panevėžiečiams apšvietė protus ir jie išlaikys kolegiją nesunaikintą, o dar geriau – atgaivins Panevėžyje veikusį Pedagoginį institutą, vietoje piktavalių iš Vilniaus sunaikinto Lietuvos edukologijos universiteto.

Panevėžio mokytojų kolegijos ištakos siekia 1727 m. 2012 m. kolegija buvo paskelbta „Nacionaline vertybe 2012“ ir nominuota, kaip „objektas, garsinantis Lietuvą“. Tais pačiais metais kolegijoje atidaryta Jono Jablonskio auditorija. Kolegijos vadovai, dėstytojai ir studentai didžiuojasi jos dvasiniu paveldu. Yra kuo didžiuotis. Ne kiekvienas Lietuvos miestas gali pasigirti tokiu gausiu Lietuvos ateities kūrėju, išugdytų Panevėžio seminarijoje – Pedagoginiame institute ir kolegijoje būriu.

Knygą sudaro pratarmė, kolegijos vadovų Gedimino Sargūno ir Egidijaus Žukaus-

ko laiškas skaitytojams, sudarytojų Vilijos Raubienės ir Lionės Lapinskienės straipsniai bei Aldono Pupkio straipsnis „Juozas Balčikonis Panevėžio mokytojų seminarijoje“, aprašantis kelią nuo mokytojų seminarijos iki Panevėžio kolegijos. Kiti skyriai: „Panevėžio mokytojų seminarijos I laidos (1925) mokytojai“, „Panevėžio mokytojų seminarijos I laidos auklėtiniai“, „Panevėžio valstybinis pedagoginis institutas“, „Mokytojų seminarija naujomis istorinėmis sąlygomis“, „Panevėžio kolegija tęsia senąsias tradicijas“, „Faktai, įvykiai ir įamžintos akimirkos“ ir kt. Knygos pabaigoje pateiktos asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės.

Knyga išleista 1000 egzempliorių tiražu, kietais viršeliais, 407 psl. apimties. Joje daug nuotraukų. Labai atsakingai suredaguota (redaktorė – Lionė Lapinskienė) ir puikiai apipavidalinta (dizaineris – Linas Vaškevičius). Malonu ją paimti į rankas ir lengva skaityti. Tokiu stiliumi mokslinį darbą parašyti geba tik Mokytojai.

Vilija Raubienė straipsnyje „Į Panevėžio kolegiją veda daug kelių“ supažindina su jos istorija nuo įkūrimo 1872 m. (carinės Rusijos okupacijos metu) iki 1957 m. – jau antrosios okupacijos laikais. Aptartas ir kolegijos veiklos laikotarpis prieškarinėje Nepriklausomoje Lietuvoje, kuris išsamiau

išryškinamas biografiniuose – antrajame ir trečiajame – skyriuose. Sovietinės okupacijos laikotarpiu buvo susigriebta, kad lietuviškoms mokykloms trūksta mokytojų. Pedagogų rengimas Panevėžyje po ilgos pertraukos buvo atnaujintas, išsaugant senosios seminarijos pedagoginį paveldą. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, įkurta Panevėžio kolegija, kuri sujungė kelias specialybes ir teikė bakalauro laipsnį.

Lionė Lapinskienė straipsnyje „Humanitarinė mintis mokytojų seminarijoje 1872–1915 ir 1919–1935 metais“ supažindina su mokytojų rengimo sunkumais carinės Rusijos pavergtoje Lietuvoje, iš kurios buvo atimtas valstybės vardas ir kuri tada buvo vadinama carinės Rusijos „Šiaurės Vakarų kraštu“. Vilniaus švietimo apygardoje tuomet veikė Molodečno mokytojų seminarija, įkurta 1864 m., ir Vitebsko gubernijai priklausiusi Polocko mokytojų seminarija, įkurta 1872 m. Abi jos rengė mokytojus stačiatikių mokykloms.

1872 m. lapkričio 14 d. carinė valdžia Panevėžyje įkūrė Panevėžio mokytojų seminariją, kuriai buvo pavesta rengti mokytojus Kauno gubernijos stačiatikių mokykloms. Netrukus buvo įkurtos dar dvi seminarijos:

■ Nukelta į 6 p.

Mokytojų rengimas Panevėžyje – istorijos tėkmėje

■ Atkelta iš 5 p.

1874 m. – Nesvyžiuje ir 1875 m. – Svisločėje. Visose buvo dėstoma tik rusų kalba. Panevėžio mokytojų seminarijai nuo 1873 m. pradėta taikyti išimtis – leista 2–3 val. per savaitę dėstyti lietuvių kalbą. Buvo patvirtinta ir pirmoji Rusijos imperijoje lietuvių kalbos dėstymo programa, parengta Z. Liackio. Programa veikė visoje Rusijos šiaurės vakarų teritorijoje buvusiose mokyklose.

Lietuvai atgavus lietuvišką spaudą, 1906–1908 m. Panevėžio mokytojų seminarijoje neetatiniu mokytoju pradėjo dirbti kalbininkas aušrininkas Jonas Jablonskis. 1907 m. jis pateikė Panevėžio seminarijos vadovybei naują „Lietuvių kalbos dėstymo programą“, kurią lapkričio 11 d. patvirtino to meto Vilniaus švietimo globėjų taryba. Įkvėptas laimėjimo, J. Jablonskis parengė ir pradžios mokykloms skirtą lietuvių kalbos mokymo programą, kurią patvirtino 1908 m. lapkričio 25 d.

Įgijęs Seminarijos vadovybės pasitikėjimą, J. Jablonskis paragino lietuvius moksleivius mokytis pagal šią programą. 1906–1908 m. čia mokytis įstojo Jonas Murka, Antanas Vireliūnas, Antanas Žalys, Kazimieras Ubeika ir kiti. Kaip rašoma šioje knygoje, Jonas Jablonskis, „būdamas įžvalgus diplomatas, lyg ir sukuria iliuziją, kad populiarina rusų autoriaus prof. Modesto Bogdanovo kūrybą, pažintinio pobūdžio knygelę apie artimiausioje aplinkoje matomus gyvūnus. Tuo metu jis lietuvius moksleivius suburia į „Vertėjų būrelį“. Jo nariai intensyviai studijuoja lietuvių kalbą, net kas vakarą lankydami J. Jablonskio namuose. Visi „vertėjai“ vėliau tapo žymiais Lietuvos pedagogais ir mokslineikais-lituanistais“.

Jonui Jablonskiui išvykus iš Panevėžio, lietuvių šiam krašte puoselėjo mokytojas Matas Grigonis. Artėjant Pirmajam pasauliniam karui, seminarija iškelta į Mstislavlj, kur veikė iki 1918 m.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Panevėžio mokytojų seminarija grįžo į Lietuvą ir 1919 m. liepos 1 d. paskelbė priėmimą studentų, norinčių tapti mokytojais. Tai

buvo pirmoji atkurto Lietuvos Respublikos mokytojų rengimo įstaiga, veikusi iki 1936 m. Prie mokytojų seminarijos 1923 m. įkurta pradžios mokykla, kur studentai galėjo atlikti pedagoginę praktiką. Nuo pat pirmosios seminarijos atkūrimo dienos jai vadovavo Juozas Balčikonis, kuris suformavo tuo metu žymiausių Lietuvos pedagogų kolektyvą. 1925 m. čia pradėjo mokytojauti Petras Būtėnas, Jono Jablonskio, Kazimiero Būgos ir Juozo Balčikonio mokinys ir tautotyros pradininkas Lietuvoje Kazimieras Masiliūnas, gamtininkas Jurgis Elisonas ir kiti.

Aldonas Pupkis straipsnyje „Juozas Balčikonis Panevėžio mokytojų seminarijoje“ pateikia išsamią Panevėžio seminarijos direktoriaus Juozo Balčikonio gyvenimo ir jo veiklos apžvalgą, tarsi nutiesdamas tiltelį iš pratarmės į kitus du knygos skyrius. Juozas Balčikonis Panevėžio mokytojų seminarijoje dirbo penkerius metus. Jis paklojo tautinės Lietuvos mokyklos teorinius pamatus.

Pirmajame skyriuje pateikiamos keilių autorių parašytos Panevėžio mokytojų seminarijos pirmosios laidos (1925 m.) mokytojų biografijos. Tai – enciklopedinio pobūdžio žinios. Čia pateikta nemažai ne tik pedagogikos istorijos, bet ir to meto politinio, ekonominio bei socialinio gyvenimo žinių. Kai kurie mokytojai dirbo ne tik Panevėžio mokytojų seminarijoje, bet ir kitose mokyklose. Gal perskaityt šį straipsnį, jų mokiniai, radę savo mokytojų pavardes, imsis iniciatyvos ir parengs panašų leidinį apie savo mokyklas?

Knygoje pateiktos žinios apie Justiną Jankevičių (1885–1940), 1924–1935 m. buvusį mokytojų seminarijos direktorių, Petrą Būtėną (1896–1980), seminarijoje dirbusį 1925–1936 m., gamtininką Jurgį Elisoną (1889–1946), seminarijoje dirbusį 1919–1929 m., parašiusį kelis zoologijos vadovėlius ir monografiją „Mūsų šalies žinduoliai“ (1932), Alfonsą Gilvydį, dirbusį seminarijoje 1919–1923 m., dėsciusį geografiją, istoriją ir žemės ūkio mokslus, Eleną Jablonskytę-Gilvydienę, seminarijoje dėsciusią matematiką ir fiziką, prelatą Joną Grabį (1882–1929), 1919–1927 m. buvusį seminarijos kapelionu ir vicedirektoriumi, Igną Jasiūną (1901–1989), seminarijoje

dirbusį kūno kultūros mokytoju, ir kt.

Antrajame skyriuje rašoma apie Panevėžio mokytojų seminarijos pirmosios laidos auklėtinius: Napalį Grigą, Veroniką Inčiūraitę-Barniškiene, Povilą Kazėną, Kazimierą Masiliūną (apie pastarąjį parašė Vytautas Masiliūnas ir Juozas Brazauskas), Aleksandrą Šilgalytę, Joną Švobą, Joną Valiukonį, Kazę Žekonytę, mokytoją ir kraštotyrininką Juozą Žilvitį, kalbininkę Juliją Žukauskaitę. Daugelį jų atrasime Lietuvos pedagogikos istorijoje.

Trečiasis knygos skyrius – „Panevėžio valstybinis pedagoginis institutas“ – ypač įdomus tuo, kad tapo nepaprastai aktualus mūsų dienoms. Kai 1939 m. kovo 22 d. Vokietijos barbarai okupavo Klaipėdą ir Klaipėdos pedagoginis institutas buvo uždarytas, visa jo komanda – apie 250 dėstytojų ir studentų persikėlė į Panevėžį. **Kai dabartinėje nepriklausomoje Lietuvoje šiuolaikiniai barbarai, visokio plauko kosmopolitai ir šiaip jau mokytojo vaidmens bei jo svarbos valstybės ir tautos gyvenime nesuprantantys technokratai, niekada nesidomėję pedagogikos mokslu, sunaikino Lietuvos edukologijos universitetą ir apskritai kvalifikuotų mokytojų Lietuvai rengimą, siekdami paversti mūsų jaunąją kartą juodadarbiais Lenkijos ir kitų užsienio valstybių darbo rinkoms, Panevėžio pedagoginis institutas turėtų būti atkurtas kaip vienintelė mokymo institucija, rengianti kvalifikuotus mokytojus.** Kaip tik šis Pedagoginis institutas ir turėtų įgyvendinti vieną svarbiausių idėjų Lietuvai – atkurti mokytojo profesijos prestižą, nes nuo Mokytojo „priklauso šalies laisvė ir ateitis“ (žr. Dalia Grybauskaitė: investuoti į mokytojus – mūsų pareiga. // Delfi.lt, 2018 02 01). O mokytojo profesijos prestižas, kaip tvirtino šviesaus atminimo mokytojas prof. Vytautas Liutikas, priklauso nuo pjedestalo aukščio, kurį Mokytojui sukuria valstybė ir pats Mokytojas savo dvasiniu ūgiu.

Leonas Kaziukonis straipsnyje „Pedagoginis institutas Panevėžyje 1939 m.“ rašo, kad dauguma šviesuolių panevėziečių džiaugėsi ir didžiavosi šiuo institutu. Jie žinojo, kad Panevėžyje sukurtas mokytojų seminarijos kultūrinis paveldas turės įtakos ir tolesnei to instituto veiklai. Pasak straipsnio autoriaus, taip ir atsitiko: studentai Panevėžyje organizavo kultūrinius renginius, daug dėmesio skyrė krašto pažinimui, vasaromis rengė ekskursijas, kurių metu susipažino su visos Lietuvos kultūros, istorijos ir gražiausiu gamtos paveldu. Jie buvo skatinami domėtis lietuviška literatūra, daile ir lietuviškų sodų architektūra. Instituto studentai įkūrė net tris korporacijas: studentų ateitininkų „Žibintas“, „Lietuvos studentų vienybės“ ir žemaičių „Terra Samogitia“. 1939 m. spalio 10 d. Vilnius ir Vilniaus kraštas buvo sugrąžinti Lietuvai. To meto Lietuvos švietimo ministerija 1939 m. lapkričio 16 d. įpareigojo Panevėžio pedagoginį institutą keltis į Vilnių.

Vieno iš žymiausių Lietuvos ginkluoto pasipriešinimo okupantams vadų, partizanų generolo Adolfo Ramanausko-Vanago dukra Auksutė Ramanauskaitė-Skokauskienė rašo apie savo tėvelį, kuris taip pat baigė Panevėžio pedagoginį institutą. Pateikiamas jam 1939 m. birželio 30 d. išduotas diplomas, patvirtinantis, „kad Adolfas Ramanauskas, gimęs 1918 m. kovo 6 d. Novbritono mieste Jungtinėse Amerikos Valstybėse, iššėjęs visą

Pedagoginio instituto kursą, gerai išlaikęs numatytus einamųjų dalykų egzaminus ir gerai atlikęs mokyklinę praktiką, įgijo pagal Pedagoginių institutų įstatymą, Vyriausybės Žinių Nr. 482, eilės Nr. 3370, pradinės mokyklos mokytojo ir specialinį aukštąjį baigusio teises. Pasirašė M. Mačernis, Instituto direktorius, ir Z. Kuzminskis, Instituto inspektorius“.

Knygoje rašoma ir apie mokytojus, Panevėžio mokytojų seminarijos auklėtinius, dalyvavusius Mokytojų suvažiavime 1940 m. Kaune, Sporto rūmuose ir giedojusius Lietuvos himną. Visi jie buvo ištremti į ne gyvenamas Ledynuočio vandenyno amžinojo įšalo salas mirti. Mokytoja Konstančia Banionienė buvo ištremta su keturiais mažais vaikais: Vytautu (dešimties metų), Gedimynu (aštuonerių), Nijole (šešerių) ir Reda (vienerių metų). Seimo narė Rasa Juknevičienė rašo apie savo senelį, Panevėžio mokytojų seminarijos auklėtinį Juozą Tamošiūną, kurį su žmona Valerija, taip pat mokytoja, ir mažamečiais vaikais (devynerių metų dukrele Dainora, būsimąja Rasos Juknevičienės mama, ir vienerių metų sūneliu Aručiu) okupantai ištrėmė į Sibirą. Senelis, nuo šeimos atskirtas Naujosios Vilnios geležinkelio stotyje ir išvežtas į Reiotų mirties lagerį, ten mirė iš bado 1942 m. balandžio 8 d. Valerija Tamošiūnienė stebuklu išliko gyva ir išsaugojo vaikus. Šeimai iš tremties sugrįžus, Dainora tapo nusipelnusia Lietuvos mokytoja ir parašė knygą „Sibiras vaiko akimis“, kuri buvo išversta į norvegų kalbą, o informacija apie ją plačiai paskleista pasaulyje. Mokytojas, poetas Petras Zablockas, Panevėžio pedagoginio instituto absolventas, taip pat tapo „be kaltės kaltu“ ir buvo nuteistas kalėti 10 metų už tai, kad jo eilėraščiuose dominavo patriotiniai, meilės tėvynei motyvai.

Priešpaskutiniame knygos skyriuje „Mokytojų seminarija naujomis istorinėmis sąlygomis“ (nuo 1944 m. iki šiol), kuris yra didžiausias (238–355 psl.), supažindinama su to laikotarpio Mokytojų seminarijos auklėtinių biografijomis, pateikiami jų atsiminimai. Seminarija buvo atkurta 1944 m. lapkričio 1 d. Pirmąją seminarijos pokarinę laidą baigė 54 auklėtiniai. Seminarijoje dėstė žymi Panevėžio pedagogė istorikė Ona Maksimaitienė. 1954 m. seminarijos direktoriaus Andriaus Kazlovo pavaduotoju buvo Vladas Rajeckas, būsimasis pedagogikos akademikas, Mokyklų (Pedagogikos) mokslinio tyrimo instituto direktorius.

1944–1957 m. seminariją baigė 1 947 pradinių klasių mokytojai. 2002 m. rugpjūčio 30 d. ši seminarija pertvarkyta į Panevėžio kolegiją, prie jos prijungiant Panevėžio aukštesniąją techniką, Panevėžio Domaševičiaus medicinos ir Rokiškio aukštesniąją pedagogikos mokyklą. Iki 2009 m. Panevėžio kolegijai vadovavo Kęstutis Gudas. Nuo 2016 m. balandžio 17 d. kolegijos direktoriaus pareigas pradėjo eiti dr. Gediminas Sargūnas.

Galui tik pritarti straipsnio „Mokytojų seminarija ir Panevėžio kolegija – miesto švietimo ir kultūros židynys“ autorės Lionės Lapinskienės minčiai, kad šiuo metu „Panevėžio kolegija yra svarbi miesto institucija, puoselėjanti iš praeities paveldėtas tradicijas“. Knyga „Kelias nuo Mokytojų seminarijos iki Panevėžio kolegijos“ – graži dovana ne tik Panevėžio miestui, bet ir visiems Lietuvos pedagogams, jau pasiilgusiems pedagoginės literatūros. ■

LIETUVOS BANKO PRANEŠIMAS

KOLEKCIŅĖS IR PROGINĖS MONETOS – NUSIPELNIUSIOMS ASMENYBĖMS

Ramunė Vaskelaitė

Lietuvos bankas leidžia kolekcinės ir progines monetas, skirtas nusipelnusioms asmenybėms ir žymiesiems įvykiams įamžinti. Kartu su monetomis leidžia ir nemokamai platinamus lankstinukus, kuriuose gana išsamiu aprašoma ta asmenybė ar įvykis. Artimiausiu metu numatoma išleisti monetą, skirtą Vilhelmo

Storostos-Vydūno 150-osioms gimimo metinėms paminėti.

Rengdami šiai progai skirtą lankstinuką, „Mokslo Lietuvos“ svetainėje radome Bernardo Aleknavičiaus straipsnį su trimis nuotraukomis: <http://mokslolietuva.lt/2013/03/vyduno-pedomis-2/>.

Visa su kolekcinėmis ir proginėmis monetomis leidimu susijusi medžiaga skelbiama: <https://www.lb.lt/lt/kolekcinės-ir-proginės-monetos-sarasas>. ■

„Blockchain“ technologija lemia esminius pokyčius

„Blockchain“ technologija viešojoje erdvėje vadinama „naujos technologijų eros aušra“, jos sukeltas perversmas lyginamas su interneto atsiradimu. Vilniaus Gedimino technikos universiteto mokslo ir inovacijų prorektorius prof. habil. dr. Antanas Čenys su tokiu teiginiu sutinka tik iš dalies. Jo teigimu, „blockchain“ technologija, žvelgiant iš informacinių technologijų perspektyvos, yra gana paprasta, tačiau ji turėtų sukelti ryškius pokyčius socialinėje srityje.

„Paminėjus autonominių automobilių, mes suprantame, kad tai išties nauja technologija. Tačiau kokia „nauja technologija“ savo laiku buvo „Facebook“? Kaip ir socialiniai tinklai, „blockchain“ šiuo atveju yra labiau „minkštoji“ socialinė technologija, kuri keičia mūsų mąstymą ir priverčia elgtis kitaip. „Blockchain“ leidžia pagalvoti apie visiškai kitokį, necentralizuotą valdymo būdą. Kol kas dar sunku įsivaizduoti, kad teisiniuose sandoriuose gali nelikti notaro, o finansiniuose – banko. Daugelis veiklų su „blockchain“ technologija gali būti organizuojamos kitaip, lyginant su dabar vykstančiais procesais“, – atkreipia dėmesį VGTU prorektorius.

Kas yra „blockchain“ technologija?

Anot A. Čenio, norint perprasti „blockchain“ technologiją, pirmiausia reikia suprasti, kaip veikia „maišos (sumaišymo)

funkcija“ (angl. *hash function*). Tai yra bet kokio elektroninio dokumento „piršto atspaudas“. Toks palyginimas tinka dėl to, kad elektroniniam dokumentui apskaičiavus maišos funkciją, po to, kai žinoma jos vertė, negalima nieko pakeisti tame dokumente, nes maišos funkcija pasikeis iš esmės. Taip pat negalima rasti kito dokumento, kuris turėtų tokią pačią maišos funkcijos vertę. Tad kaip piršto atspaudas identifikuoja žmogų, taip maišos funkcija identifikuoja dokumentą“, – aiškina VGTU prorektorius. Pasak jo, tai yra esminis atradimas, kuriuo remiasi visa nauja technologija, t. y. „blockchain“ technologija leidžia sudaryti sistemą, kurioje yra daug įrašų, kurių negalima pakeisti.

Kokią įtaką tai daro mums įprastiems procesams? „Dabar, kai norime išsaugoti visus procesų įrašus, mes einame pas ką nors, kuo pasitikime, – į banką, pas notarą ir pan., t. y. renkames trečiąją šalį. Ji yra atsakinga už informacijos saugojimą, įrašų laikymą. Mes tikime, kad niekas negali pakeisti turimų įrašų vien tik todėl, kad mes jais pasitikime“, – sako A. Čenys. Nors, pasak jo, galimybė pakeisti įrašus egzistuoja, tačiau veikia tam tikros visuomeninės ir teisės normos, priemonės, kurios gali užtikrinti, kad notaras, bankas ar kt. elgtųsi sąžiningai.

Lietuviai jungiasi į tarptautinį „blockchain“ projektą

VGTU prorektorius prof. habil. dr. Antanas Čenys

A. Čenys neabejoja – ši nauja technologija atveria neaprėpiamą galimybių, kurių didžiosios dalies dar net nesame sugalvoję. VGTU siekia įtraukti „blockchain“ technologijas į mokymo procesą ir tyrimų lauką, todėl universitetas, kaip ir Lietuvos Respublikos finansų ministerija, pasirašė sutartį dėl ištraukimo į **Linux Foundation** projektą „Hyperledger“, kuriuo siekiama išvystyti sprendimus, pagrįstus „blockchain“ technologija. „Hyperledger“ priklauso beveik 200 organizacijų iš viso pasaulio – finansų, bankininkystės, daiktų interneto, gamybos ir technologijų sričių lyderiai.

„Nuolat augantis „Hyperledger“ narių skaičius viršija mūsų lūkesčius, – sako „Hyperledger“ vykdomasis direktorius Brian Behlendorf. – 2018 metai atrodo daug žadantys „blockchain“ technologijos taikymui

gamyboje. Tai yra dalis netrukus įvyksiančių permainų, kurios iš pagrindų pakeis verslo ir visuomenės veiklos procesus.“

Technologijos, kuriose vieta ras ir socialinių mokslų tyrėjai

Sutartyje su „Hyperledger“ numatyta įtraukti „blockchain“ technologijas į VGTU mokymosi procesą ir pažvelgti į šią sritį, kaip potencialų mokslinių tyrimų lauką. VGTU prorektorius nuomone, „blockchain“ technologijos turėtų būti įdomios ne tik IT krypties tyrėjams.

„Labai įdomus tyrimų laukas atsiveria socialiniams mokslams, nes „blockchain“ technologija tam tikra prasme yra socialinė technologija, kuri labai stipriai pakeis mūsų visų elgesį. Todėl tyrimai, ką ir kaip galima su jomis padaryti ir kur tai mus nuves, yra labai perspektyvūs ir įdomūs. „Blockchain“ technologijos veikimas iš esmės yra tarpdalykinis. Pavyzdžiui, šias technologijas taikant finansų srityje (*Fintech*), kartu dirba finansininkai ir IT, teisės srityje (*Legaltech*) – teisininkai ir IT, ir pan. Techniniu požiūriu, IT dalis yra didesnė, bet socialinis, kūrybiškumo, naujumo aspektas, kuris yra mokslinių tyrimų pagrindas, yra daugiau socialinių mokslų pusėje nei IT“, – sako VGTU prorektorius A. Čenys. *Parengta pagal VGTU Ryšių su visuomene skyriaus pranešimą*

VGTU pirmasis Lietuvoje pradės rengti dronų specialistus

Pirmieji profesionalūs dronų specialistai, galintys konstruoti ir prižiūrėti šiuos įrenginius, juos valdyti ir pritaikyti naujoms sritims nuo 2018 m. rugsėjo bus rengiami Vilniaus Gedimino technikos universitete. Nauja Avionikos bakalauro studijų specializacija – bepiločiai orlaiviai – yra universiteto atsakas į sparčiai populiarėjančią technologiją ir augantį šių specialistų poreikį.

Pasak dr. Justo Nugaro, VGTU Antano Gustaičio aviacijos instituto dekaną ir naujos studijų specializacijos kūrėją, bepiločiai orlaiviai yra vienas ryškiausių ketvirtosios pramonės revoliucijos pavyzdžių. „Dronai jau dabar intensyviai naudojami logistikos, žemės ūkio, statybų, filmavimo technologijų sektoriuose, nuolat ieškoma naujų jų pritaikymo sričių. Investicijos į šių technologijų plėtrą kasmet auga, visame pasaulyje steigiami tyrimų centrai, bandymų poligonai, kuriamos naujos studijų programos. Savo mokslinį potencialą privalome išnaudoti ir mes“, – studijų atsiradimo priežastis vardino instituto vadovas. Šis universiteto žingsnis atitinka ir strateginius Lietuvos tikslus tapti investuotojams patrauklia aukštųjų technologijų šalimi. Prieš priimdamos sprendimą investuoti, kompanijos itin atidžiai vertina jiems reikalingų specialistų rengimo galimybes.

Bepiločių orlaivių studijos išsiskirs savo tarpdiscipliniškumu – studentai įgis aeronautikos, mechatronikos, elektronikos, robotikos, IT žinių. Bus lavinamas ir problemos sprendimą orientuotas mąstymo būdas, kuris būtinas dirbant komandose ir valdant sudėtingus projektus. Puikiai išmanydami dronų aerodinamines savybes, šie specialistai gebės tinkamai parengti dronų užduočiai atlikti, ieškoti naujų šios technologijos taikymo sričių – tai bus ypač aktualu netolimoje

ateityje. Studijų absolventai taip pat gebės patys kurti naujus dronus, prižiūrėti jau esamus ir pritaikyti juos darbui, pavyzdžiui, sparčiai populiarėjančioms krovinių taksi paslaugoms. Bus siekiama, kad išeidami iš universiteto, jie jau turėtų drono valdytojo licenciją. Asmeninėms reikmėms naudojamiems dronams taikoma daug skrydžio ir saugumo apribojimų, tad, norint vykdyti profesionalias užduotis, būtina licencija.

Profesionalių dronų specialistų įsidarbinimo galimybės itin plačios: jie yra laukiami logistikos, dronų paslaugų įmonėse, verslo, karinėse ir viešojo saugumo struktūrose. Pasak dr. J. Nugaro, tai – ateities specialybė. „Bepiločių orlaivių technologija yra gana nauja, jos plėtrą stabdo teisinio reglamentavimo trūkumas, tačiau akivaizdu, kad stovi-

Dr. Justas Nugaras, VGTU nuotr.

me ant revoliucijos slenksčio. Stebime JAV rinką, bendraujame su pasauliniais dronų gamintojais. Visi sutaria, kad per artimiausius metus sulauksime šio sektoriaus plėtros šuolio. Tad ir dronų specialistų paklausa tik augs“, – teigia naujos specializacijos kūrėjas.

Europos Komisijos duomenimis, per ateinančius 20 metų bepiločių orlaivių sektorius sukurs daugiau kaip 100 000 darbo vietų o su naujomis paslaugomis susijusios plėtros poveikis ekonomikai sieks 10 mlrd. eurų.

Pristačius bepiločių orlaivių specializaciją, įtvirtinama ir VGTU A. Gustaičio aviacijos instituto, kaip bepiločių orlaivių kompetencijų centro, lyderystė. Institute planuojamas steigti bepiločių orlaivių tyrimų centras ir bandymų poligonas Kyviškių aerodrome. Šiuo metu jau vyksta kompleksiniai tyrimai ir kuriama sistema, padėsianti užkirsti kelią neteisėtiems ir kenkėjiškiems bepiločių orlaivių veiksmams, bendradarbiaujama su advokatų kontora „Ellex Valiunas“, kuriant šios srities teisinį reglamentavimą ir įstatymus.

Įamžintas fotomenininko Algimanto Kezio atminimas

Algimanto Kezio meninė nuotrauka, kuria pasinaudojant sukurtas jo antkapinis paminklas. Autorės asmeninio archyvo nuotraukos

Vilniaus Antakalnio kapinių Menininkų kalnelyje pastatytas skulptoriaus Gedimino Piekuro sukurtas antkapinis paminklas 2015 metais mirusiam žymiam lietuvių išeivijos fotomenininkui Algimantui Keziui. Paminklo idėjai skulptorius panaudojo vieną iš žinomiausių jo nuotraukų, fotografuotą 1967 m. ir pakartotą keliuose jo darbų leidiniuose. Ant paminklo įkomponuoti paties Algimanto pasakyti žodžiai: „Pasaulis yra pilnas grožio ir prasmės, tad jo užteks visiems.“, kuriuos galima rasti jo knygoje „Kezys. Retrospektyva“ (1995).

Paminklo pastatymu pasirūpino JAV gyvenanti jo sesuo Danutė Kezytė-Wolosenko. Jai padėjo Vilniuje gyvenanti išeivijos visuomenininkės žurnalistės Laimos Apavičienės dukra Asta Šerkšnienė. *Parengta pagal Danutės Kezytės-Wolosenko pateiktą informaciją*

Fotomenininko amžinojo poilsio vieta Vilniuje, Antakalnio kapinėse

STUDIJŲ NAUJOVĖS

PROFESINĖ MAGISTRANTŪRA

Profesinė magistrantūra yra įprasta ir ilgas tradicijas turinti studijų pakopa išsivysčiusiose Europos šalyse. Lietuvoje apie tai kalbėta nemažai metų, tačiau pradėta aukštojo mokslo reforma paskatino sugrįžti prie šio klausimo. Akademinei bendruomenė kartu su valdžios ir verslo atstovais studijų parodos „Studijos 2018“ metu vykusiame „Inžinerijos mokslų taikomųjų tyrimų forume 2018“ išsakė savo požiūrį į tokių studijų ateitį.

Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininko prof. Eugenijaus Jovaišos teigimu, studentai turi turėti visą akademinį karjeros kelią, kurio dabar nėra: „Šiandien mes turime tik pirmą karjeros kelio žingsnį – **profesinį bakalaurą**. Norime užpildyti visą kelią ir žengti du kitus žingsnius – **profesinį magistrą** ir **profesinį daktarą**. Profesinį magistrą plėtos kolegijos, tačiau profesinę magistrantūrą pasiekti be universitetų pagalbos bus sunku arba neįmanoma. Su tuo sutinka visų kolegijų direktoriai. Nesakau, kad tai bus organizacinis, fizinis suliejimas. Kalbu apie programinį suliejimą dėl kokybiško mokslo.“

Dėl profesinės magistrantūros būtinybės komiteto pirmininkui prof. E. Jovaišai pritarė ir LR švietimo ir mokslo viceministras dr. Giedrius Viliūnas: „Kol kas turime tik fragmentuotą profesinę magistrantūrą. Reikia žiūrėti į visą absolventų karjeros kelią. Turime kalbėti ne apie akademinį laipsnį, bet apie kvalifikaciją, kuri patvirtina tam tikras kompetencijas, reikalingas darbo rinkai. Tai – kvalifikacinis laipsnis. Pagrindinis instrumentas to siekti – sektoriai standartai, nes profesinis magistras turi vesti labai arti profesijos, o kvalifikaciniai reikalavimai turi būti padiktuoti užsakovo.“

Reikia vieningos akademinės bendruomenės

Forumą inicijavusios Kauno technikos kolegijos direktoriaus Nerijaus Varno teigimu, profesinė magistrantūra yra ta kryptis, kurią remia ir skatina verslas, kurios reikia rinkai, ir šiuo keliu būtina žengti artimiausiu metu: „Profesinė magistrantūra turi itin daug potencialo. Kolegijos turi modernias

mokslo bazes, naujausią įrangą, į kurią investuoja ne tik valstybė, bet ir privatus sektorius. Artimai dirbdami su verslu, matome jo poreikius, kokių specialistų su kokiomis kompetencijomis reikia. Žinoma, nauja studijų pakopa turi būti naudinga ne tik verslui, bet ir studentams. Kasdien susiduriame su tuo, kad verslas nori aukštesnio lygio specialistų, kurie atliktų tyrimus pagal realias problemas įmonėse, spręstų konkrečią įmonės problematiką. Čia turi atsirasti galimybė studentams įgyti aukštesnę ir į praktiką orientuotą kvalifikaciją.“

Kad profesinė magistrantūra yra būtina,

Inžinerijos mokslų taikomųjų tyrimų forumo dalyviai. Iš kairės: akad. Eugenijus Jovaiša, švietimo ir mokslo viceministras dr. Giedrius Viliūnas, VDU rektorius prof. habil. dr. Juozas Augutis, KTU laikinoji rektorė prof. Jurgita Šiugždinienė, Pramonininkų konfederacijos prezidentas Robertas Dargis, Lietuvos inžinerinės pramonės asociacijos atstovė Agnė Kudarauskienė, UAB „Elinta“ įkūrėjas dr. Vytautas Jokužis, Kauno technikos kolegijos direktorius Nerijus Varnas, Lietuvos studentų sąjungos prezidentas Eigirdas Sarkanas

pritaria ir Lietuvos universitetų rektorai. Pasak laikinosios Kauno technologijų universiteto rektorės prof. Jurgitos Šiugždinienės, „tai yra geras žingsnis, nes reikia į praktiką labiau orientuotų magistrantūros studijų. Tačiau svarbiausia aiškiai nusakyti, kokie bus reikalavimai, kriterijai bei universitetų ir kolegijų vaidmuo“.

Panašios nuomonės yra ir Vytauto Didžiojo universiteto rektorius prof. Juozas Augutis, kurio teigimu, kol kas trūksta harmoningos ir tvarios aukštojo mokslo sistemos, kur būtų galima iš vienos pakopos pereiti į kitą ar grįžti atgal. „Yra tam tikras ginčas, kad ne visada universitetinis magistras sutampa su verslo poreikiu. Tame yra tiesos. Suprantama, kad reikia aukšto

profesinio meistriškumo žmonių ir versle, ir pramonėje, ir valstybės valdyme. Taip pat reikia ir žmonių, kurie turėtų laisvesnę mintį, platesnį išsilavinimą. Profesinė magistrantūra tai išspręstų. Tai – galimybių praplėtimas studijuojantiems. Taip pat reikia pripažinti, kad kolegijos yra arčiau vidutinio, smulkiojo verslo. Kitaip sakant, didysis variklis yra artimesnis su kolegijomis ir jos mato šio verslo poreikius. Mes jau bandėme teikti pasiūlymą kolegijoms, kur teorinę dalį atliktų universitetai. Manau, kad reikia nedidelio postūmio, kad profesinė magistrantūra pradėtų veikti“, – sako prof. J. Augutis.

veikia, liko tik ją įteisinti: „Apie profesinę magistrantūrą kalbame per vėlai. Visa tai yra seniai, tačiau reikia tai įteisinti. Mes kiekvienais metais iš KTU priimame magistrantus, tada patiksliname jų darbų tematiką ir gauname puikių inžinierių, kurie apsigina magistrą. Tai labai naudinga įmonei, nes atliekami tyrimai mums reikalingose srityse. Taip pat, kai darbas yra realus, studentai turi visiškai kitą motyvaciją jį rašyti. Laimi abi pusės. Ta pati situacija būtų, jei studentai ateitų iš kolegijų, nes dažniausiai jos yra arčiau praktinių dalykų. Dabar studentams reikia sudaryti sąlygas prie praktinių žinių pridėti taikomojo mokslo elementą, kuris yra būtinas bet kuriai įmonei, norinčiai tapti konkurencinga.“

Pasak Lietuvos inžinerinės pramonės asociacijos (LINPRA) atstovės Agnės Kudarauskienės, Lietuvai reikalingas profesinis orientavimas, kad jaunas žmogus žinotų, kodėl renkasi magistrantūros studijas: „Žmogus, kuriam aštuoniolika metų, dažniausiai neturi aiškios karjeros vizijos. Mokyklą baigę žmonės turi žinoti, kodėl eina į aukštąsias mokyklas ir kodėl jiems to reikia.“

Verslui reikia kūrybingų žmonių

Pasak Lietuvos pramonininkų konfederacijos prezidento Roberto Dargio, prasidėjusi ketvirtoji pramonės revoliucija verčia ieškoti kūrybingų žmonių, kurie gali konkuruoti su mašinomis, į tai turi būti atsižvelgiama ir rengiant būsimus specialistus aukštojo mokyklose: „Žmogaus vieta keičiasi su visa technologijų revoliucija. Šiandien reikia kalbėti apie žmogaus vietą ateityje ir ko jam reikės. Profesinis magistras – tai jau nebėra tas kolegijos studentas, kuris buvo iki šiol. Šiuolaikinis specialistas turi turėti pagrindus analitinio mąstymo, duomenų apdorojimo, programavimo ir dar daugelį naujų kompetencijų, kurių seniau nereikėjo.“ R. Dargio teigimu, valstybei reikia kūrybingų žmonių, kurie turi idėjų ir ateities viziją. Lietuvai reikia mąstančių žmonių, o jų sinergija duoda rezultatus. Žmonės turi gebėti adaptuotis prie pokyčių. ■

Lietuvos studentų sąjungos prezidento Eigirdo Sarkano manymu, profesinė magistrantūra didins aukštojo mokslo konkurencingumą, tačiau nėra aišku, kaip viskas bus įgyvendinta: „Didžioji dalis Europos valstybių turi profesinį magistrą, tad suprantama, kad jis didintų baigusiu studentų konkurencingumą darbo rinkoje. Tačiau kol kas mums trūksta idėjos įgyvendinimo grynumo. Kas taps lyderiu, teikiant tas studijas? Manau, kad turėtų sustiprėti bendradarbiavimas tarp universitetų ir kolegijų.“

Prie praktinių žinių reikia mokslo elemento

UAB „Elinta“ įkūrėjo dr. Vytauto Jokužio teigimu, profesinė magistrantūra jau

PASITINKAME VALSTYBĖS ATKŪRIMO 100-METĮ

KLAIPĖDOS UNIVERSITETE – NAUJAS LABORATORIJŲ KORPUSAS

Pasitinkant Valstybės atkūrimo šimtmetį, Klaipėdos universitetas vasario 14 d. atvers Jūros tyrimų instituto mokslinių laboratorijų pastato duris. Modernios mokslinės infrastruktūros atnaujinimas sudaro galimybę Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, kokybiniam šuoliui plėtojant jūros mokslus ir sąlygas visavertei partnerystei, atliekant tarptautinius mokslinius tyrimus. Be to, tai yra svarus indėlis į regiono aukštojo mokslo vystymą ir aukščiausios kvalifikacijos specialistų rengimą.

Mokslinių laboratorijų pastato atidarymas vainikuoja Jūrinio slėnio programos įgyvendinimo procesą. Jame įsikursiantis Jūros tyrimų institutas yra Jūrinio slėnio branduolys, telkiantis nacionalinį jūros mokslą ir vertinamas Baltijos jūros regiono bei europinio mokslo erdvėje. Pasak KU rektorius

prof. habil. dr. Eimučio Juzeliūno, modernių mokslinių laboratorijų atsiradimas Klaipėdos universitete suteiks galimybę universiteto mokslininkams atlikti aukščiausio lygio fundamentaliuosius ir taikomuosius jūros ir pakrančių aplinkos bei jūrinių technologijų tyrimus: „Klaipėdos universitetas aktyviai prisideda prie Klaipėdos miesto ekonominės plėtros strategijos, kurioje viena iš gairių yra mėlynųjų technologijų vystymas. Jūros tyrimų institute bus sudarytos visos sąlygos sukurti mokslinį proveržį ne tik Klaipėdoje, bet ir visame Baltijos jūros regione.“

Klaipėdos universiteto miestelyje mokslinių tyrimų laboratorijų pastatas pradėtas statyti 2016 m. birželio mėnesį, įgyvendinant Jūrinio slėnio branduolio kūrimo ir studijų infrastruktūros atnaujinimo projekto (JŪRA) II etapą. Pastato statyboms ir labo-

Naujasis Jūros tyrimų instituto mokslinių laboratorijų pastatas

ratorių infrastruktūros atnaujinimui skirta 10,9 mln. eurų iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšų. Pastate veiks modernios laboratorijos: Pajūrio aplinkos ir biogeochemijos, Vandens transporto ir oro taršos, Mechanikos ir jūrų

inžinerijos. Trijų aukštų pastate įrengta: 90-ies darbo vietų auditorijos mokslininkams ir tyrėjams, skirtos studijoms, mokymams, seminarams ir konferencijoms rengti, poilsio kambariai, administracinės ir pagalbinės patalpos. Įrengtas ir gyvenamųjų kambarių blokas vizituojantiems mokslininkams. Ant pastato terasos išrikiuoti saulės kolektoriai, gaminantys energiją, kuri bus panaudota vidinėms pastato reikmėms.

Pagrindiniai laboratorijų naudotojai bus Lietuvos ir užsienio mokslininkai, tyrėjai ir studentai. Kita svarbi tikslinė grupė – verslo subjektai, kurie sukurtas inovacijas diegs praktikoje, aktyviau bendradarbiaus su mokslo atstovais, taip glaudindami verslo santykius ir bendradarbiavimą su šalyje vykdomais moksliniais tyrimais ir inovacijomis. ■

LATVIJOS MOKSLŲ AKADEMIJOS NAUJIENOS

Dr. Regina Kvašytė

Didžiojo medalo laureatai

Aukščiausią Latvijos mokslų akademijos apdovanojimą – Didįjį medalį (*LZA Lielā medaļa*), kuris už išskirtinius kūrybinius pasiekimus skiriamas Latvijos ir užsienio mokslininkams, 2017 m. gavo du mokslininkai: Latvijos universiteto Informatikos fakulteto profesorius ir LMA tikrasis narys Janis Visvaldis Barzdisis (*Jānis Visvaldis Bārzdīņš*) ir Latvijos žemės ūkio universiteto (LŽŪU) Ekonomikos ir socialinės raidos fakulteto profesorė, LMA

LU prof. habil. dr. Janis Visvaldis Barzdisis

viceprezidentė habil. dr. Baiba Rivža. Ji yra ir Lietuvos mokslų akademijos Užsienio skyriaus narė, aktyviai prisidedanti prie Lietuvos ir Latvijos mokslinių ryšių plėtotės.

Akademikui J. V. Barzdiniui šis apdovanojimas skirtas už fundamentinius algoritmų teorijos tyrimus ir informatikos mokslų mokyklos sukūrimą Latvijoje. 1959 m. pradėjęs dėstyti LU Fizikos ir matematikos fakultete, 1995 m. tapęs LU profesoriumi, taip pat dirbęs Matematikos ir informatikos

institute (buvo ir šio instituto direktorius), J. V. Barzdisis laikomas garsiausiu algoritmų teorijos specialistu. Ypač didelis jo indėlis į kompiuterinės semantikos sritį – jo aktyvi mokslinė veikla gerokai pakėlė matematikos ir informatikos prestižą tarp gamtos ir inžinerijos mokslų, taip skatindama Latvijos mokslo atpažįstamumą pasaulyje.

Akademikė B. Rivža įvertinta už reikšmingą indėlį į socialinius mokslus – Latvijos kaimo raidos ir regionų plėtros tyrimus, taip pat už Latvijos mokslo erdvės tobulinimą siekiant, kad ji atitiktų pasaulines tendencijas. Skatinusi moterų verslumą kaimo vietovėse, vykdžiusi įvairius projektus, aktyviai įsitraukusi į mokslo ir aukštojo mokslo sistemos pertvarką ir tarpusavio integraciją (1996–2006 m. buvo Aukštojo mokslo tarybos pirmininkė), B. Rivža visada gebėjo suderinti intensyvią akademinę ir visuomeninę veiklą. Ji yra 5 užsienio šalių, tarp jų ir Lietuvos, mokslų akademijų narė.

Kartu su Didžiuoju medaliu mokslininkams įteiktos mecenatų Boriso ir Inaros Teterėvų (*Boriss Teterēvs, Ināra Teterēva*) fondo premijos (po 10 tūkst. eurų kiekvienam). Dėl šio fondo paramos mokslininkams buvo susitarta 2013 m., taigi praėjusiais metais ji skirta ketvirtą kartą.

Nauja istorijos srities monografija

Pristatyta monografija apie valstybės tęstinumo doktriną Latvijos istorijos kontekste (*Nepārtrauktības doktrīna Latvijas vēstures kontekstā*), kurią, vykdydami ketverių metų trukusį tarpdisciplininį projektą, parengė 12 teisininkų, istorikų ir politologų, kuriems vadovavo akademikas Talavas Jundžis (*Tālavas Jundzīš*). Mokslininkai įrodė 1918 m. įkurtos Latvijos valstybės juridinį

Monografijos apie valstybės tęstinumo doktriną Latvijos istorijos kontekste autorių pagerbimas

nenutrūkstamumą ir tęstinumą tiek nacistinės ir sovietinės okupacijos sąlygomis, tiek po Latvijos nepriklausomybės atkūrimo. LU

Mažonoje auloje vykusiamе knygos pristatyme dalyvavo ir autorių kolektyvą pasveikino Latvijos Respublikos prezidentas Raimondas Vējuonis (*Raimonds Vējonis*), pasidžiaugęs, kad kiekvienas naujas Latvijos istorijos tyrimas sustiprina tautos savimone, taip pat Saeimos pirmininkė Inara Mūrniecē (*Ināra Mūrniece*) ir kiti svečiai.

Netektis

Latvija atsisveikino su Aina Blinkena (1929–2017) – žymia latvių mokslininke, akademike, pedagoge, latvių kalbos populiarioja, kurios pastangomis buvo įteisintas latvių kalbos, kaip valstybinės, statusas. Kaip rašoma nekrologe, darbinė A. Blinkenos veikla buvo glaudžiai susijusi su LMA Kalbos ir

LMA viceprezidentė prof. habil. dr. Baiba Rivža

Boriso ir Inaros Teterėvų fondo premijos įteikimo dalyviai

Latvijos kalbininkė Aina Blinkena (1929–2017)

literatūros (vėliau – Latvių kalbos) institutu, kur ji pradėjo dirbti 1953 m., o 1970–1989 m. vadovavo šio instituto Latvių kalbos skyriui. 1983–1990 m. buvo direktoriaus pavaduotoja mokslinei veiklai. 1976–1998 m. – LMA Terminologijos komisijos pirmininkė, taip pat LU profesorė, o nuo 1997 m. – mokslininkė emeritė. Už nuopelnus latvių kalbai ir jos raidai įvertinta IV laipsnio Trijų žvaigždžių ordinu ir prestižiniais apdovanojimais, kurie skiriami kalbininkams: 2006 m. gavo Karlio Miulnabacho (*Kārlis Miulenbahs*), o 2016 m. – Janio Endzelyno (*Jānis Endzelīns*) premijas. Mokslininkė nuveikė daug darbų, buvo aktyvi ir paskutiniaisiais metais – 2014 m. išleido straipsnių rinkinį „Caur vārdu birzi“ (Pro žodžių biržę). 2017 m. rugsėjį išėjo antrasis šio rinkinio tomas tokiu pat pavadinimu. *Apžvalgos autorė yra Šiaulių universiteto docentė, Baltų centro vadovė*

NAUJŲ KNYGŲ SUTIKTUVĖS

Aš esu Etmės Evė. (2017). Ieva Simonaitytė amžininkų liudijimuose. Simonaitistikos šaltinių publikacija. Sudarytojas – Domas Kaunas. Dailininkas – Alfonsas Žvilius. Vilnius: VŠĮ Akademinė leidyba, 331 p.

Sausio 18 d. Lietuvos mokslų akademijos įvyko knygos „Aš esu Etmės Evė. Ieva Simonaitytė amžininkų liudijimuose“ (2017) sutiktuvės. Pilnutėlėje LMA Didžiojoje sa-

Knygos viršelis. J. Jasaičio nuotr.

lėje vykusiame renginiui vadovavo Vilniaus universiteto profesorius Arvydas Pacevičius. Apie šios knygos atsiradimą, rašytojos Ievos Simonaitytės asmenybę ir sudėtingą jos kelią į literatūrą, labai specifiską jos kūrinį tematiką, aplinkybes, lėmusias rašytojos likimą, kalbėjo Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto direktorė docentė Silva Pocytytė, Lietuvos mokslų akademijos akademikė, Vilniaus

universiteto profesorė, daugelio knygų apie šiuolaikinę lietuvių literatūrą autorė Viktorija Daujotytė-Pakerienė, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Šiuolaikinės literatūros skyriaus vyriausioji mokslo darbuotoja Solveiga Daugirdaitė. Labai įdomiai apie šios neeilinės knygos rašymo subtilybes papasakojo jos sudarytojas, Lietuvos mokslų akademijos akademikas, Vilniaus universiteto profesorius Domas Kaunas.

Knygoje pateikti amžininkų atsiminimai, kuriuos užrašė ir sugrupavo šios knygos sudarytojas. Knyga skirta rašytojos 120-osioms gimimo metinėms. Apie Ievą Simonaitytę, kuri save visada vadino Eve, pasakojo jos kraštiečiai iš Mažosios Lietuvos, su ja bendravę literatai, aktoriai, muzikologai, dailininkai, žurnalistai, jai artimos aplinkos asmenys. Sunku net įsivaizduoti, kad viena iš labiausiai žinomų lietuvių literatūros klasikų visą savo išsilavinimą įgijo savišvieta. Dėl luošumo trečdali gyveno praleido gydymo įstaigose. Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo metu ryžtingai susijusi savo kūrybą ir visuomeninę veiklą su Lietuva, 1936 m. tapo pirmąja valstybinės literatūros premijos laureate.

Šios unikalios knygos kūrimo procesas buvo labai sudėtingas ir užtruko kelis dešimtmečius. Kaip pratarėme pripažįsta jos sudarytojas, nemaža dalis liudytojų patys daug ko apie rašytoją nežinojo, o kai ką ir nutylėjo, „į I. Simonaitytę dažnai žvelgė tik nuo savo namų slenksčio“. Hitlerinės okupacijos metais jos knygos buvo pašalintos iš

Renginio dalyviai

bibliotekų. Tačiau dar labiau keista, kad, atkūrus Lietuvos valstybę, naujosios švietimo koncepcijos kūrėjai jos visą kūrybą išbraukė iš mokyklų programų. Kaip pažymi knygos sudarytojas, „be I. Simonaitytės užaugo visa laisvojo jaunimo karta“. Į mokyklą Rašytoja grąžinta tik 2016 m., o 2017-uosius Seimas paskelbė Ievos Simonaitytės metais.

Naujoji knyga atskleidžia skaitytojui daugiaplanį Rašytojos portretą, padeda nauju žvilgsniu pažvelgti į jos asmenybę ir kūrybą. Tačiau bene svarbiausias knygos bruožas – ji parašyta tokiu vaizdingu stiliumi ir tokia nuoširdžia pasakojimo nuotaika, kad, pradėjus skaityti, nebeįmanoma nuo jos atsitraukti. *Parengė Jonas Jasaitis*

LMA VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOJE

Atrastas Mikalojaus Husoviano raštas

Dr. Sigitas Narbutas

LMA Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje rastas dokumentas, beveik prieš 500 metų rašytas, spėtina, vieno iš garsiausių Renesanso literatūros kūrėjų – Mikalojaus Husoviano (*1475–1485 – †po 1533) – ranka. Šį atradimą padarė lietuvių istorikas Karolis Čižauskas ir lenkų istorikas dr. Tomaszas Jaszczoltas. Minimas dokumentas – Vilniaus vaivados Mikalojaus Radvilos raštas, išduotas bajorui Janui Slavinskiui dėl pastarojo valdos Palenkės vaivadijoje. Raštas datuotas 1519 m. birželio 9 d., surašytas ant pergamento ir vaivados antspaudu sutvirtintas Palenkės Goniondze. Jo pabaigoje lotyniškai nurodyta: „Per manus Nicolai hussousky Notary n[ost]rj“ („mūsų notaro Mikalojaus Husovskio rankomis“). Šis atradimas Lietuvą įrašė penktąją į valstybių, kuriose šiandien saugomas M. Husoviano palikimas, sąrašą. Iki šiol autentiškų jo

knygų ir rankraščių būta tik Lenkijoje, Rusijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Šveicarijoje.

M. Husovianas lotyniškai parašė ir publikavo keletą kūrinių, tačiau šlovę jam pelnė vienas – „Giesmė apie stumbro išvaizdą, žiaurumą ir medžioklę“ (Krokuva, 1523). Atsitiktinumas ar ne, bet jis pasirodė beveik tuo pačiu metu, kai Vilniuje savo pirmąsias knygas išspausdino P. Skorina. „Giesmė apie stumbro išvaizdą, žiaurumą ir medžioklę“ svariai išplėtojo Lietuvos vaizdavimą lotyniškoje Europos literatūroje. Kūrinio pavadinime iškeltas stumbras nebuvo šiaip egzotiškas gyvosios gamtos atstovas. Jis ženklinotomet lotyniškoje Europos literatūroje vis palankiau vaizduojamą Lietuvos Didžiąją Kunigaikštiją, buvo jos turtingos gamtos simbolis. Paminėjęs istorinę Lietuvą, M. Husovianas poemoje apdainavo garsiausią jos valdovą Vytautą. Didžiojo kunigaikščio portretas šiame kūrinyje yra pozityvus: tai – idealus valdovas, o jo valdoma valsty-

bė – krikščionių ir nekrikščionių kaimynų pripažįstama galybė.

Mažai ką žinome apie M. Husoviano gyvenimą, todėl šis atradimas jo biografiją praturtino nauju reikšmingu faktu. Gavęs neblogą išsilavinimą, jis pasirinko dvasininko kelią (spėjama tai atsitiko Lenkijoje). Vėliau Lenkijoje arba Lietuvoje likimas jį suvedė su keliais įtakingais žmonėmis, pakreipusiais jo gyvenimą nauja kryptimi. Tie žmonės buvo Vilniaus kanauninkas Erazmas Ciolekas ir Lucko vyskupas Paulius Alšėniškis. Pirmasis dar iki 1518 m. M. Husovianui suteikė notaro titulą, o vėliau pasiėmė su savimi į Romą, kai ten su karaliaus pasiuntinyse vyko trečią kartą. Su antruoju M. Husovianas susipažino taip pat iki 1518 m. 1518 m. liepos 29 d. jis, kaip „Peremislio vyskupijos dvasininkas, Apaštalo Sosto valia notaras ir raštininkas“, pasirašė Pauliaus Alšėniškio motinos Sofijos testamentą. Kaip minėta, iš karto po to, 1518–1522 m., Husovianas lankėsi Romoje.

Apie 1523 m. jis atvyko į Krokuvą, kur veikiai viena po kitos pamečiui išėjo net trys jo poezijos knygos. Žinomas jo Pultuske 1531 m. vasario 11 d. parašytas laiškas Peremislio vyskupui Janui Karnkovskui leidžia manyti poetą mirus šiame Mozūrijos mieste, to paties pavadinimo vyskupijos sostinėje. Tai galėjo atsitikti po 1533 m. – tais metais datuoti paskutiniai žinomi M. Husoviano eilėraščiai. Taigi atrastas raštas liudija M. Husovianą 1519 m. vasarą buvusį Lietuvoje ir dirbus Vilniaus vaivados M. Radvilos notaru.

Vertingą dokumentą radęs K. Čižauskas – VU Istorijos fakulteto magistrantas, pernai parengęs M. Radvilos privilegijos publikaciją. Kitas atradėjas dr. T. Jaszczoltas – Lenkijos MA Istorijos instituto Varšuvoje darbuotojas. Jo tyrimų sritis aprėpia Viduramžių ir Naujųjų laikų Bažnyčios ir Palenkės vaivadijos istorijas, istorinę geografiją, genealogiją ir heraldiką. Tai žinomas Lietuvos istorikams asmuo, paskelbęs kelias dešimtis vertingų tyrimų. Vienas iš jų – kartu su dr. Liudu Jovaiša, dr. Mindaugu Pakniu ir dr. Vytautu Ališausku paskelbta monografija „Lietuvos katalikų dvasininkai XIV–XVI a.“ (Vilnius, 2009). Šis darbas, taip pat keletas kitų publikacijų įtraukti į ekspertuojamą tarptautinę duomenų bazę „Lituanistika“. ■

Rankraščio, rasto Vrublevskių bibliotekoje, faksimilė

Architekto prognozės: besikeičiantis miesto veidas

Interviu su KTU dėstytoju Vytautu Baltumi

Posakis „Kaunas atsigauja“ vis rečiau skamba kaip pokštas. Ir miestelėnai, ir svečiai pastebi, kad miestas išties keičiasi: tvarkomos gatvės, parkai, dygsta nauji verslo, pramonės ir gyvenamieji pastatai. Tačiau ką apie miesto pokyčius galvoja architektūros ir urbanistikos specialistai? Kokias problemas ar tendencijas jie išvelgia? Kokius skaudulius dėl besikeičiančio ar nesikeičiančio architektūrinio Kauno veido jie jaučia? Pasak Kauno technologijos universiteto Statybos ir architektūros fakulteto dėstytojo Vytauto Baltaus, miesto gyvenimas labiausiai priklauso nuo žmonių judėjimo galimybių mieste. Tad, norint užtikrinti tolesnį atsigavimą, reikės dar ne vieno tilto.

– Kaunas keičiasi, ir tai akivaizdu. Jau dabar centre dygsta nauji biurų pastatai, kalbama apie naujus viešuosius objektus, pavyzdžiui, Mokslo salę, M. K. Čiurlionio koncertų centrą, naują tiltą ir kitus. Kur link slenka miesto ur-

KTU dėstytojas Vytautas Baltus

banistinė ašis ir ką tai atneš miestui?

– Pirmiausia miestą įgalina transportas, judėjimas. Istoriskai susiklostė, kad kažkada architektūros grandai matė automobilį kaip laisvės simbolį. Plačios gatvės ir pralaidumas buvo svarbiausia. Dabar situacija keičiasi.

Kauno vaizdai. Domanto Didžiapetrio nuotr.

Madinga tapo nevairuoti, skatinama daugiau naudoti viešąjį transportą ar dviračius. Šiuo metu Europoje kelių sklinasi tendencija miesto centre privataus transporto judėjimą daryti kuo nepatrauklesnį – siauriamos gatvės, branginamas parkavimas, apskritai ribojamas patekimas. Tokius sprendimus matome ir Kaune.

Vienas iš tvirtų argumentų – tarša. Jau visai netolimoje ateityje elektromobiliai pamažu pakeis seną automobilių parką ir asmeninis transportas nebus toks ekologiškai nepriimtinas, todėl dėmesys automobiliams gali sugrįžti. Todėl ir Kauno ašis pasislinks ten, kur automobiliui bus patogiau. Po truputį Kaune savo valandos sulaukia kita Nemuno pusė, didžiulė teritorija ant Aleksoto kalno tarp Europos prospekto ir Lakūnų plento, kaimiška Veiverių plento išsklotinė. Bet tolimesniam vystymui Kaunui reikia ne vieno, o dar bent penkių tiltų. Visgi keliauti tarp abiejų Nemuno krantų pėsčiomis tikrai nėra ir nebus patogiu.

– Kokį Kauno miesto veidą matote ateityje?

– Jei bus tie penki tiltai ar kitaip išspręstas patogaus susisiekimo klausimas, tuomet – kaip jaunos, skubančios džiaugtis nuotakos. Jei nebus, turėsime situaciją, kad, kai dėl

nuolatinio vėlavimo, gaisraties negalėsime pastebėti ar pasimėgauti naujais traukos objektais, didės gyventojų nusivylimas. Labai svarbu gerai pagalvoti, koks Kaunas bus po šimtmečio, o ne po kelerių metų. Klausimas, ar dabartinės statybos, gatvių pertvarkymai ir įvairių skulptūrų gainiojimas nepraras savo aktualumo, ar nereikės planuoti, kaip jas nugriauti. Turėtų egzistuoti siekiamybė, kad visi veiksmai ir pastatai kuo ilgiau tarnautų pagal savo paskirtį.

– Kaip manote, kur koncentruosis miesto gyvenimas? Ar keisis miesto rajonų vaidmenys?

– O gal jis tegul niekur nesikoncentruoja? Tegul būna visur. Visuose rajonuose ir gatvėse. Kiekvienas miesto rajonas yra savitas, su savu gyvenimu, verslu ir traukos objektais. Man neatrodo priimtina idėja visą miesto veiklą kažkur koncentruoti ir ją tarsi sukisti į vieną didžiulį, dangų remiantį ir taip žmogaus mažumą paryškinantį dangoraižį iš fantastinių filmų. Tos atmintinai išmoktos enciklopedinės frazės apie „daugifunkciškumą“ man atrodo ir naivios, ir nereikalingos. Kaip daugiabučių rajonai liks daugiabučių rajonais, o ne kažkuo nauju ir universaliu, taip ir kiekvienas miesto rajonas turi turėti savo funkciją. Nesitikečiau ir

drastiškų jų pasikeitimų. Daugiabučių rajonas tikrai nenusigrimuos į smėlėtą kurortų dvasia alsuojančias alėjas ir pakrantes, pilnas Pritzkerio premijos lygio pastatų.

Istorijoje turėjome keletą miesto pasikeitimų. Buvo virsmas, kai gražiausios paupių teritorijos buvo išnaudotos pramonei ir gamybai. Buvo ir tebesitęsias kitas virsmas, kai likusios gražiausios paupių, miškų teritorijos tampa uždarytų gyvenviečių zonomis su tvoromis. Tačiau lieku optimistiškas ir tikiu, kad Kauno laukia proveržis ir savo komforto zonos atradimas.

– Sakoma „Kaunas atsigauja“, bet ar tas atsigavimas jaučiamas miesto architektūroje?

– Naujoji Kauno architektūra yra jauna-tviškai entuziastinga, tačiau labai jau vidutinė. Joje labai jaučiamas gamybiškumas, kuris dažniausiai ateina iš užsakovų nurodymų ir siekio padaryti paprasčiau ir pigiau. Kūrybai ir gilesnėms mintims vietos paliekama mažokai. Sunku būtų tikėtis, kad po šimto metų apie šių laikų architektūrą galėsime kalbėti ir ja didžiuotis taip, kaip didžiuojamės tarpukario modernizmu. Tam reikia ir užsakovų noro investuoti daugiau į architektūrą, ne tik į funkcionalumą.

– Koks dėmesys miestų studijoms skiriamas architektūros programoje?

– KTU Statybos ir architektūros fakultete jaunuosius architektus pratiname gilintis ne tik į kuriamą pastatą, bet ir į jo aplinką, istoriją bei bendrą urbanistinį vaizdą. Studentai ir atlieka urbanistinius projektus, ir išklauso teorinius urbanistikos pagrindus, istorijos, darniosios urbanistikos modulius. Norint būti architektu, reikia skirti dėmesį ir bendram kultūros supratimui, analizavimui. Tiek miesto, tiek saviugdos klausimai yra persipynę ir veikia vienas kitą. ■

Pergamentas su trijų Radvilų parašais

Dr. Sigitas Narbutas

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje restauruotas unikalus dokumentas – pergamentas, išsaugojęs mums trijų garsių Radvilų giminės vyrų parašus. Tai – Vilniaus vaivados Mikalojaus Radvilos Rudojo raštas, išduotas Vilniuje 1577 m. vasario 15 d. Dokumentą restauravo aukščiausios kategorijos restauratorė Birutė Giedraitienė. Šiuo raštu Vilniaus vaivada

M. Radvila Rudasis patvirtino Vilniaus evangelikų reformatų bendruomenei pardavęs sklypą bažnyčios statybai. Tai yra viena iš dviejų LMA Vrublevskių bibliotekoje saugomų privilegijų, pasirašytų M. Radvilos Rudojo. Be jo, dokumentą pasirašė abu jo sūnūs – Kristupas ir Mikalojus.

M. Radvila Rudasis (*1512, kitais duomenimis, 1515 – †1584 04 27) – ypatingų nuopelnų Lietuvos valstybei ir evangelikų bažnyčiai turintis didikas. Nuo 1544 m. jis buvo LDK taurininkas, nuo 1546 m. – me-

dininkas. 1547 m. gruodžio 10 d. imperatorius Karolis V jam suteikė, o gruodžio 14 d. Romos karalius Ferdinandas I patvirtino kunigaikščio Biržuose ir Dubingiuose titulą. 1550 m. jis tapo Trakų vaivada, 1553–1561 m. buvo LDK lauko etmonu, 1561–1565 ir 1578–1584 m. – didžiuoju etmonu, 1565–1579 m. – LDK kancleriu, nuo 1565 m. – Vilniaus vaivada.

1564 m. sausio 26 d. M. Radvila Rudasis laimėjo Ulos mūšį prieš Maskvos kariuomenę, vadovaujamą Piotro Šuiskio, o vasario 7 d. privertė pasitraukti kitą dalį, vadovaujamą vaivadų Piotro ir Vasilijaus Serebrianų. 1579 m. Radvila Rudasis padėjo Steponui Batorui rengti pirmąją kampaniją prieš Maskvą ir su LDK kariuomene dalyvavo Polocko apgultyje. 1580 m. jis dalyvavo karaliaus žygyje į Velikije Luki. Šios kampanijos metu jis apsiautė ir užėmė Usviatų ir Jezeriščės piliis.

Nemažesni jo nuopelnai ir Lietuvos evangelikų bažnyčiai. Valstybės įstatymais ir karalių privilegijomis jis siekė, kad LDK evangelikų teisės būtų tokios, kaip ir Romos katalikų, savo valdose fundavo evangelikų bažnyčias, steigė jų parapijas, rėmė mokslą ir meną. Jo sūnūs buvo Naugarduko vaivada Mikalojus ir Vilniaus vaivada Kristupas Radvila Perkūnas.

Birutė Giedraitienė yra viena iš kelių

Restauruotas pergamentas

aukščiausios kategorijos restauratorių, dirbančių LMA Vrublevskių bibliotekoje. Dokumentų konservavimo ir restauravimo skyriaus vedėja. Šį darbą ji atliko per dvi savaites. Pergamentas buvo išvalytas ir ištiesintas, išvalyti prie jo prikabinoti antspaudai. Daugiausia rūpesčių, restauruojant dokumentą, kėlė susipynusios ir nutrūkusios virvelės, kuriomis antspaudai jungiami su pergamentu. Skaitmeninė dokumento kopija bus prieinama LMAVB skaitmeniniame archyve adresu: <http://elibrary.mab.lt/handle/1/3148>. ■

Radvilų parašai

IN MEMORIAM

PROFESORIUS BRONIUS BALČYTIS

(1926 02 14 – 2018 02 06)

Su giliu liūdesiu pranešame, kad netekome Lietuvos edukologijos universiteto alumnus Broniaus Balčytis – matematikos dėstyto patriarcho, profesoriaus habilituoto socialinio mokslų daktaro, Lietuvos matematikų draugijos nario. Profesoriaus sudarytais vadovėliais naudojamosi visose Lietuvos mokyklose. Šiuo metu Martyno Mažvydo bibliotekos elektroniniame kataloge yra per 330 jo parengtų vadovėlių, knygų mokytojams ir pratybų sąsiuvinį bei kitų metodinių priemonių lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis.

Bronius Balčytis gimė 1926 m. vasario 14 d. dabartinio Šilutės r., Pauparių kaime. 1934–1938 m. mokėsi Šilutės rajono Grišališkės pradžios mokykloje, 1938–1940 m. – Žemaičių Naumiesčio šešių skyrių pradžios mokyklos V–VI skyriuose, 1940–1944 m. – Žemaičių Naumiesčio progimnazijoje, 1944–1946 m. – Švėkšnos gimnazijoje.

Baigęs gimnaziją, Bronius Balčytis įstojo į Vilniaus universitetą, tačiau teko studijuoti tik tris mėnesius. Primindamas gūžią praeitį, jis yra sakęs, „žinoma, įstojau suklautojės dokumentus, nes buožių vaikams universitete vietos nebuvo“. Studijos sekėsi gerai. Universiteto rektorius Zigmas Žemaitis labai globojo matematikus. Tačiau kartą į universitetą iš gimtinės atvykęs komsorgas atpažino B. Balčytį. Po trijų dienų nuo šio vizito studentas buvo iškvieštas į Mandatų komisiją, kur jam buvo pasakyta, kad „esi iš buožių, neturėjai čia įstoti ir negali mokytis“.

Rektorius Zigmas Žemaitis puolė gelbėti gabų jaunuolį, prašė leisti jam tęsti studijas. Bet komisija neleido. Rektoriaus dėka atgavo dokumentus su įrašu, kad „nepriimtas į Vilniaus universitetą“. Pateikęs tokius dokumentus (kadangi ne išmestas, o tiesiog

„nepriimtas“), Bronius Balčytis įstojo į tada ką tik įkurtą Klaipėdos mokytojų institutą. Jį baigęs mokytojavo, tačiau toliau siekti mokslų tuo metu nesiryžo. Tik po J. Stalino mirties įstojo į Vilniaus pedagoginį instituto neakivaizdinį skyrių ir 1954 m. jį baigė, įgydamas matematikos mokytojo specialybę.

1966 m. tuometinio Leningrado Aleksandro Gerceno pedagoginiame institute jis įgijo pedagogikos mokslų kandidato laipsnį (1993 m. nostrifikuotą į socialinių mokslų daktaro). 1994 m. Vilniaus pedagoginio universiteto ir Šiaulių pedagoginio instituto jungtinėje taryboje apgynė habilituoto daktaro laipsnį.

1958–1972 m. Bronius Balčytis dirbo Šiaulių pedagoginio instituto matematikos katedroje vyr. dėstytoju, vedėju, docentu. 1973–1978 m. buvo pradinio mokymo katedros docentas, 1979–1992 m. – profesorius. Tapo vienu iš Šiaulių universiteto steigėjų. 1992–1998 m. buvo Matematikos didaktikos katedros vedėjas, 1998–1999 m. – profesorius. 2004 m. persikėlė į Vilnių.

Nuo pirmojo prof. B. Balčytis matematikos vadovėlio I klasei pasirodymo praėjo 48 metai. 1970–1973 m. jis parengė matematikos mokymo sistemą Lietuvos pradi-

nėms mokykloms. 1970–1995 m. Lietuvos mokyklų pradinėse klasėse buvo mokomasi vien iš prof. Broniaus Balčytis vadovėlių. Per ilgus darbo metus jis parengė daugiau nei 13 matematikos vadovėlių komplektų, aktyviai juos rašė ir išėjęs į pensiją (1999 m.).

Atkūrus nepriklausomybę, daugelį vadovėlių ir kitų mokymo priemonių teko parašyti. 1991–1997 m. profesorius su grupe bendradarbių parengė Lietuvos pradinės mokyklos matematikos programą ir mokymo metodinės sistemos metmenis. Tarp bendraautorių – buvusios jo studentės: Danutė Meškauskaitė, vėliau dėsciusi Vilniaus pedagoginiame institute, mokytoja ekspertė Aldona Vaičiulienė, ilgai Šiaulių universitete toje pačioje katedroje dirbusios Janina Balčytienė, doc. dr. Danutė Genienė, Roma Vainauskienė, kolegė iš kito fakulteto doc. dr. Ona Štivilienė, profesoriaus dukra doc. dr. Rima Martinienė, šiaulietės mokytojos – Jolanta Butenienė ir Laima Tomėnienė.

Ši netektis skaudžiai palietė Lietuvos edukologijos universiteto alumnus. Nuosirdžiai užjaučiame artimuosius. Telydi Jus dvasinė stiprybė.

Su liūdesiu LEU alumnai

BRONISLOVAS ŠALKUS

(1944 10 20 – 2018 02 06)

mokykloje. 1962–1963 m. studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijos Hidromelioracijos fakultete, tačiau buvo paimtas į privalomąją tarnybą sovietinėje kariuomenėje. Demobilizuotas 1966–1970 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Mechanikos fakultete, įgijo chemijos pramonės mašinų ir aparatų inžinieriaus išsilavinimą. Studijuodamas pasižymėjo kaip gabus sportininkas lengvatletis. Buvo ilgų nuotolių bėgikas, Lietuvos lengvosios atletikos rinktinės narys, įvairių varžybų nugalėtojas ir prizininkas. 1968 m. tapo 10 kilometrų bėgimo Lietuvos vicečempionu. 1982 m. Bronislovas Šalkus tapo

respublikinio išradėjų konkurso „Eureka“ nugalėtoju (su Mindaugu Mickumi).

1985 m. Chemijos ir cheminės technologijos institute apgynė chemijos mokslų kandidato disertaciją „Chromavimo elektrolitų aktyvuojančios galios ryšys su metalinio chromo elektronusodiniavimo procesu“. 1993 m. nostrifikuotas fizinių mokslų (chemijos) daktaru.

1985–2012 m. dirbo Vilniaus pedagoginiame institute (dabar – Lietuvos edukologijos universitetas) Technologijos ir dailės pagrindų, Chemijos katedrų dėstytoju. 1992 m. suteiktas docento vardas. Bronislovas Šalkus dvi kadencijas iš eilės buvo renkamas Gamtos mokslų fakulteto Chemijos katedros vedėju. 2005–2012 m. buvo Gamtos mokslų fakulteto dekanas.

Paskelbė per 20 mokslinių ir pedagoginių publikacijų, skaitė pranešimus mokslinėse konferencijose. Parengė ir išleido vadovėlių „Cheminė technologija: pasirenkamas kursas 10–12 klasmams“, metodines priemones „Organinio kuro perdirdimas: pasirenkamas kursas“ ir „Automobilių eksploatacinės medžiagos“ (su Jonu Tiškevičiumi).

1996–2003 m. Lietuvos Respublikos Seimas Bronislovą Šalkų delegavo į Lietuvos radijo ir televizijos komisijos narius. 1999–2003 m. buvo išrinktas Radijo ir televizijos komisijos pirmininko pavaduotoju.

Išėjęs į pensiją, daug laiko skyrė sportui, mėgo vaikščioti gamtoje ir visada buvo nepamainomas optimistas. Mūsų atmintyje išliks nuoširdus, santūrus, tikras pedagogas, savo mokslo srities profesionalas. Reiškiamame nuoširdžiai užuojautą velionio žmonai Zitai Marijai, jo sūnams ir kitiems artimiesiems.

Lietuvos edukologijos universiteto bendruomenė

Vasario 6 d., eidamas 74-uosius metus, mirė Bronislovas Šalkus, chemijos mokslų daktaras, ilgametis Lietuvos edukologijos universiteto Gamtos mokslų fakulteto dekanas, Lietuvos radijo ir televizijos komisijos narys ir pirmininko pavaduotojas (1996–2003), Svėdasiškių draugijos „Alaušas“ narys.

Doc. dr. Bronislovas Šalkus 1951–1962 m. mokėsi Svėdasų (Anykščių r.) vidurinėje

Patikslinimas

„Mokslo Lietuvos“ Nr. 2 (601) 5 puslapyje išspausdintos nuotraukos „Konferencijos dalyviai Žemdirbystės institute“ pavadinimas turėjo būti: „Konferencijos dalyviai Miškų institute“. Redakcija atsiprašo skaitytojų.

Lietuvos edukologijos universiteto Alumnų draugija dėl profesoriaus Broniaus Bitino mirties reiškia nuoširdžiai užuojautą velionio žmonai prof. Loretai, kitiems šeimos nariams ir artimiesiems, visiems jį pažinojusiems.

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslines informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyginas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Petro ofsetas“

Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius

Tiražas 500 egz.